

Vrijheid is het Siamese tweelingzusje van veiligheid. "Je voelt je pas vrij als je ook een zekere mate van veiligheid hebt."

VRIJHEID IS ONAFHANKELIJK ZIJN VAN OORDELEN EN VERWACHTINGEN VAN ANDEREN. JE VEILIG VOELEN, JE MENING KUNNEN GEVEN.

Form's die worden nageroepen, mensen met een donkere huidskleur die worden lastig gevallen of iets wordt ontzegd. Vrijheid is dan ook niet dat je alles doet wat je wil, maar vooral dat je de ander accepteert.

Vrijheid betekent voor mij dat je kunt zeggen wat je wilt. Zonder dat het ten koste gaat van je familie.

Vrijheid is dat ik kan zijn wie ik werkelijk ben

Vrijheid is pas vrijheid als het voor iedereen geldt

Over vrijheid kun je met grote woorden spreken, maar vaak zit het in de kleine dingen van alledag. Dat was 75 jaar geleden zo en dat is ook nu weer zichtbaar.

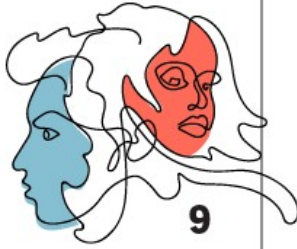
vrijheid
vrijheid - v (de; n. meervoud: vrijheden) ~ het vrij zijn; losheid, vaardigheid; maatschappelijke en burgerlijke onafhankelijkheid; vrijheid blijheid; vrijheid van beweging; vrijheid van spreken; vrijheid van bewegen; vrijheid van drukpers; vrijmoedigheid: ik neem de vrijheid; vrijdom; privilege: de vrijheden van den adel

Vrijheid is meer dan alleen vrede

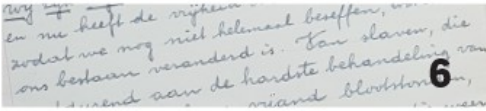
In deze bijlage:

16

9

6

- **Achtergrond** Onderduiken, zou dat nog kunnen? p. 4
- **Interview** Jasper nam ontslag om onderzoek te doen naar de oorlogsdagboeken van zijn opa p. 6
- **Analyse** Is vrijheid voor iedereen hetzelfde? p. 8
- **Achtergrond** Sport werkt bevrijdend p. 10
- **Portretten** Wat betekent vrijheid voor jou? p. 12
- **Essay** Wat hebben we gemaakt van onze vrijheid? p. 14
- **Interview** We zijn onze seksuele vrijheid even kwijt p. 16
- **Achtergrond** Vrijheid is grenzeloos. Maar Limburg heeft de meeste grenzen p. 18
- **Interview** In je hoofd kun je altijd vrij zijn p. 20
- **Achtergrond** Een nieuwe start na de bevrijding. Dat kan nu ook na corona p. 22

Cover + vormgeving: Sharon Brabant **Inhoud:** Benti Banach, Vikkie Bartholomeus, Paul Bots, Frans Dreissen, Hans Goossen, Ivar Hoekstra, Judith Janssen, Serge Sekhuis, Sjors van Beek, Johan van de Beek, Roel Wiche
Coördinatie: Rob Cox en Monique Parren
Illustraties: Getty Images, bewerking De Limburger

Bjorn Oostra,
hoofdredacteur

Toen & nu

Vrijheid toen en nu. Het is de even logische als alleszeggende titel van de bijlage die u nu leest. We staan stil bij 75 jaar vrijheid. Kijken terug en vooruit en stellen de cruciale vraag: wat betekent vrijheid - voor mij-eigenlijk? Ik heb vaker de vrijheid gevierd. Heb tijdens diverse bevrijdingsfestivals in de binnenstad van Roermond van muziekgenoten, een biertje gedronken en bevrijdingsmarkten bezocht. Vond ik steeds een prima besteding van een dag ergens begin mei. Nu sta ik opnieuw stil bij het fenomeen vrijheid. En nu pas voel ik wat dat echt betekent. Ik weet nu wat het inperken van vrijheid met me doet. Ik weet hoe het voelt om niet te kunnen gaan en staan waar ik wil en me te realiseren dat het leven dat me lief was misschien wel nooit meer terugkeert. Ik weet dat mijn gevoel nu op geen enkele manier te vergelijken is met het gevoel dat mijn grootouders tijdens de oorlog hadden. Mijn vrijheid is - in beperkte mate - ingeperkt, mijn grootouders waren hun vrijheid kwijt. Ik kan er mee leven, zij moesten hun vrijheid terugwinnen. In deze bijlage staan we stil bij de vrijheid die 75 jaar geleden zwaarbevochten is en die anno nu waardevoller lijkt dan ooit.

Ik wens u veel leesplezier. En stof tot nadenken.

1944

Vrijheid heeft geen

Over vrijheid kun je met grote woorden spreken, maar vaak zit het in de kleine dingen van alledag. Dat was 75 jaar geleden zo en dat is ook nu weer zichtbaar. Al zijn de oorlog en de coronacrisis twee onvergelykbare grootheden.

DOOR HANS GOOSSEN

In het Achterhuis zijn Anne Frank en haar medebewoners het binnen zitten meer dan beu. In de zomer van 1943 beschrijft ze in haar dagboek hoe de onderduikers mijmeren over een leven in vrijheid. *'Lieve Kitty, Voor de aardigheid zal ik je eens vertellen wat nu de eerste wens van ons achten is, als we weer eens naar buiten mogen. Margot en mijnheer Van Daan wensen zich het meest een heet bad tot boven aan toe en willen daar wel meer dan een half uur in blijven. Mevrouw Van Daan wil het liefst dadelijk taartjes gaan eten. Dussel kent niets dan Lotje, zijn vrouw, moeder haar kopje koffie, vader gaat het eerst een bezoek aan mijnheer Vossen brengen, Peter naar de stad en in de bioscoop en ik zou van de zaligheid niet weten wat te beginnen.'*

Een bad, een kopje koffie, de stad in. Voor een filmpje, taartje of een bezoek aan een vriend. Gewone, dagelijkse dingen. En waar Anne in de eerste alinea van haar dagboekverslag van 23 juli nog niet weet wat te beginnen, heeft ze een alinea verder wel een antwoord klaar:

'Ik verlang het meest naar een eigen woning, vrije beweging en eindelijk weer hulp bij het werk, dus naar school.'
De zaligheid van vrijheid zit ook bij haar voor een belangrijk deel in het oppakken van

het vertrouwde leventje van alledag. De gruwelen van het geweld en vernietiging van de Tweede Oorlog zijn nergens mee te vergelijken en al helemaal niet met het ongemak door de hedendaagse coronacrisis, beklemtoont Joost Rosendaal. Tegelijkertijd ziet de aan de Nijmeegse Radbouduniversiteit verbonden historicus wel raakvlakken in houding en gedrag. Ook corona beperkt ons nu al een tijdje in onze bewegingsvrijheid. En ook nu zie je dat veel mensen vooral verlangen naar het oppikken van die dagelijkse draad. De sporttraining, de repetitieavond van de fanfare, de stamkroeg. En zelfs school, al zullen zeker veel middelbare scholieren dat met kracht ontkennen. „De zucht naar het dagelijks leven is sterk”, zegt Rosendaal

De mens wil wel zo graag bijzonder zijn, hij gedijt toch het best in 'gewoonheid', in een voorspelbaar bestaan.

Menno Hurenkamp, socioloog

1944

Foto links: kinderen bij een Amerikaanse veldkeuken in Maastricht.

Foto rechts: een jongen in Sittard helpt de Britten met het bijvullen van een tank.

FOTO ARCHIEF DE LIMBURGER

grote woorden nodig

2020

die onderzoek deed naar het leven van alledag in de Tweede Wereldoorlog.

Voorspelbaar

Socioloog Menno Hurenkamp (Universiteit van Amsterdam en Universiteit voor Humanistiek in Utrecht) kan dat alleen maar beamen. De mens wil wel zo graag bijzonder zijn, hij gedijt toch het best in 'gewoonheid', in een voorspelbaar bestaan. „Waar je weet wat er gebeurt, wat anderen doen en dat je daarop ook kunt vertrouwen. Het meest bangstige aan het coronavirus is dat

Mensen zetten massaal knuffelbeuren achter het raam. De 'berenjacht' biedt kinderen en ouders afleiding, nu ze veel thuis zitten.

FOTO ANNEMIEK MOMMERS

we niet weten wat het doet. Dat je niet weet wie je kan besmetten." Vrijheid is het Siamese tweelingzusje van veiligheid. „Je voelt je pas vrij als je ook een zekere mate van veiligheid hebt. Kijk naar vrijheid van meningsuiting. We kunnen wel vinden dat we mogen zeggen wat we denken, dat we iedereen ook mogen beledigen. Dat werkt pas als

je ook weet dat je op bescherming kunt rekenen als iemand heel kwaad op jou wordt omdat je wat roept."

Over vrijheid en het belang daarvan kunnen filosofen en academici 'heerlijk abstracte discussies' voeren, betoogt Hurenkamp. „Die moeten ook vooral gevoerd worden, maar voor negen van de tien mensen wordt vrijheid vooral vertaald in het voorspelbare. Gewoon naar het werk, naar school, een leventje dat zich zo normaal en veilig voltrekt."

Oorlogsdagboeken

Hoe belangrijk die veiligheid is, bewijst volgens Hurenkamp het relatieve gemak waarmee we onze vrijheid opgeven om ons te beschermen tegen corona. „Als je ons dat van tevoren had gezegd, hadden we gelachen. Kijk maar naar de commentaren over die zogenaamd rare Chinezen die zo maar een heel gebied afsloten. Dat zou in Nederland niet gebeuren. Dus wel." Mensen zijn echter ook gezegend met een gigantisch aanpassingsvermogen, zegt Rosendaal. Waardoor wij zelfs in oorlogs- en crisistijd altijd manieren weten te vinden om ons dagelijks leven zoveel mogelijk door te laten gaan. Misschien niet zo als we ons hadden gewenst, maar het lukt wel. Rosendaal bestudeerde honderden oorlogsdagboeken. „Ik ben voorbeelden tegengekomen dat mensen in de schuilkamer monopoly speelden."

Het aanpassingsvermogen zorgt er ook voor dat het ongewone went en zo allengs gewoon wordt. „Nijmegen bijvoorbeeld werd bijna dagelijks bestookt met granaten. Als dat gebeurde zocht je dekking in de schuilkamer. Zelfs die abnormaliteit werd normaal. Na een paar weken schrijven mensen in hun dagboek: 'Het went'. Wie schudt er nu nog handen? Terwijl dat tot voort kort een automatisme was. We vinden het inmiddels volstrekt normaal dat we elkaar geen hand meer geven. Sterker nog: we zouden zelfs gek opkijken als iemand dat nu wel doet." De grootste inperking van onze vrijheid toen en nu zit 'm in het verlies van contact met

anderen, denkt Rosendaal. „Het gaat niet zo zeer om die repetitieve vond van de fanfare, maar om de mensen die je daar ontmoet. Niet om de school, maar om het contact met je medeleerlingen." Waarbij hij nog maar eens aantekent dat de raakvlakken tussen de oorlogstijd en de coronacrisis ook danig kunnen schuren. „Wij hebben skype, internet, mail, telefoon. We kunnen dan misschien niet op bezoek bij onze familie. We weten wel hoe het met ze gaat. Dat was in de Tweede Wereldoorlog vaak niet het geval." Hij vertelt over de belevenissen van een Nijmeegs meisje dat in een pensioenat in Almelo zat en pas vele maanden later hoorde dat er in oktober 1944 twintig familieleden waren omgekomen. Ze zaten in de schuilkamer van de plaatselijke kapokfabriek die vol door bommen werd geraakt.

Solidariteit

„Dat gebrek aan communicatie verklaart misschien wel waarom er in de oorlog zoveel dagboeken zijn geschreven. Omdat dat contact er eenvoudigweg niet was en mensen toch wilden vertellen wat hen overkwam." In tijden van nood laat de mens zich ook vaak van de beste kant zien. Ook daar valt volgens Rosendaal een parallel te trekken tussen oorlog en coronatijd. „In nood helpen we elkaar. Daar is een patroon in te zien. Toen de bommen vielen, openden mensen de deur om wildvreemden te laten schuilen. In de coronacrisis zie je ook een toename van solidariteit. Mijn 92-jarige moeder woont alleen. Meer dan ooit letten de mensen in de buurt op haar, bellen haar, geven aandacht of vragen of ze iets voor haar kunnen doen." Het zou mooi zijn als die solidariteit een langer leven beschoren zou zijn en ook in betere tijden overeind zou blijven, beaamt Rosendaal volmondig. Om er meteen aan toe te voegen dat de geschiedenis helaas leert dat we daar niet te veel op mogen rekenen.

REAGEREN?

hans.goossen@delimburger.nl

Onderduiken kan niet meer

Hoe vrij zijn we eigenlijk? Lange tijd was de retorische vraag 'is hij iemand bij wie ik kan onderduiken?' in een manier om twijfels over de betrouwbaarheid van iemand onder woorden te brengen. Nu zou onderduiken zinloos zijn. Onvindbaar zijn is niet meer mogelijk.

DOOR JOHAN VAN DE BEEK

In 2002 schreef *Volkskrant*-columnist Jan Blokker: „Nog tien zetels, en Pim Fortuyn is definitief de Mussolini van de eenentwintigste eeuw geworden, en men zal op zoek moeten gaan naar een betrouwbaar onderduikadres”.

Refereren aan onderduiken (en dus aan de oorlog) als ultieme morele lakmoesproef gebeurt tegenwoordig haast niet meer. Het lijkt achterhaald. De meeste mensen leven nu in een wereld waarin de oorlog een vage herinnering is. De wereld van nu is er een waarin vrijheid wordt genoten in een omgeving die half analoog en half digitaal is. De moderne mens is via telefoons, slimme armbanden en gadgets ingeplugd in het wereldwijde web. Hij lijkt op de cyborgs uit science-fictionromans. Half mens, half machine in een weefsel, een matrix, waarin het natuurlijke en het synthetische in elkaar overvloeien.

Juist nu is het zinvol om die ouderwetse vraag over het onderduiken nog eens te stellen. Al was het maar als denkoefening. Zou je, als je dat zou wensen, kunnen schuilen? Leven op een plek waar niemand je kan vinden? Ook als dat leven vereist dat je alles achterlaat dat direct naar jou herleidbaar is? Dus: geen bankrekeningen, creditcards, smartphones, PayPal, Facebook, Twitter, Instagram, Tinder, online-porno, navigatiesystemen of leaseauto's? Een leven waarin transacties uitsluitend in cash worden afgehandeld en je identiteit, bij voorkeur, is vervalst? Een leven *off the grid*?

Privacy

Er zijn handleidingen voor mensen die dat willen. Wat die instructies vooral laten zien is hoe verweven onze levens zijn met het grote netwerk. Twintig jaar geleden kon je nog een treinkaartje kon kopen met cash en, bijvoorbeeld, naar Amsterdam reizen. Op het station ging je een telefooncel in en belde iemand die je kende. Die zei: ik kom je ophalen. En dan had je een avond waar niemand in de hele wereld iets van wist. Je kon niet gebeld of getraceerd worden. Je maakte geen foto's van je zelf of van anderen. Je hoefde ook niet elke derde minuut te weten wat het laatste nieuws was. Het is bekend dat veel (jonge) mensen niets hebben met privacy. Ik heb niks te verbergen, zeggen ze. Alsof mensen die wel vragen stellen over privacy gruwelijke geheimen met zich meedragen. In een experiment vroeg een verslaggever aan jongeren op straat of ze zich zorgen maakten over privacy. Allen zeiden nee. Waarop de verslaggever vroeg of hij op hun telefoons de fotomap mocht zien. Dat weigerden ze. Want dat was ...privé. Nog opmerkelijker waren de jongeren, beschreven in het boekje *Kleine filosofie van de digitale onthouding* van Hans Schnitzler, die na een bezoek aan een internetluur land melding maakten van een voor hen nieuw fenomeen... vakantiestemming. Meer zintuiglijke waarneming, meer concentratie en, kennelijk voor het eerst, „een verstilde tijdservaring”.

Trilemma

Internethuize gebieden verdwijnen. De matrix plooi zich als een onzichtbare digitale deken over alles heen. Steeds sneller, steeds fijnmaziger, steeds geavanceerder. Jeremy Cliffe schreef in *The New Statesman* over het coronavirustrilemma en projecteerde dat op de toekomst. Landen zien zich tijdens de huidige crisis geconfronteerd met drie uitdagingen: het aantal doden beperken, de lockdown versoepelen en burgerlijke vrijheden beschermen. Alle drie tegelijk gaat niet. De verleiding is groot om de eerste twee dingen te doen ten koste van nummer drie. En daar ligt de sleutel tot de zogeheten bio-surveillancestaat. Die wordt mogelijk als je aan de ene kant een bevolking hebt die zich

nauwelijks bekommert om privacy en aan de andere kant een overheid staat die in de verleiding komt om in naam van veiligheid en gezondheid toezicht te houden via drones, camera's, kunstmatige intelligentie en monitoring van databanken en smartphones. En dat op een schaal die tot voor kort alleen maar denkbaar was in Hollywoodfilms. In de meest milde vorm kan een overheid, gebruik makend van telefoondata (via apps of sociale media) en andere middelen zoals bewakingscamera's (CCTV) in de openbare ruimte controleren hoe grote groepen zich gedragen. Individueel inzoomen is ook mogelijk. Zeker in toekomstige situaties - de volgende pandemie of een grote terroristische dreiging - kunnen verdachte individuen worden gevolgd via telefoondata, CCTV, social media-accounts, creditcardinformatie, drones, koopgedrag en, hier en daar al in gebruik, gezichtsherkenning (*facial recognition systems*). Het is hier (nog) geen China waar mensen gedwongen worden om QR-codes te scannen om aan te tonen dat ze hun sector niet verlaten in verband met het virus. Maar het is hier bijna wel Taiwan of Zuid-Korea waar je een sms krijgt als je iemand nadert die het virus heeft. En als we zo'n app hebben en we zijn niet van plan die te installeren en de werkgever eist dat wel omdat je moet bewijzen dat je 'schoon' bent, wat doe je dan? Of als je werkgever wil meten of je koorts hebt?

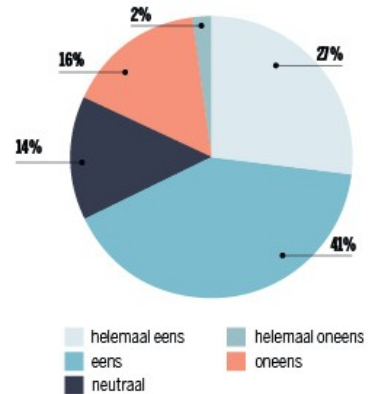
Veiligheid

Toekomstige vervolgstappen zijn volgens Cliffe uit te tekenen. Als je besmette personen kunt *tracken*, kun je ook denken over het volgen van mensen die (nog) niet ziek of verdacht van iets zijn maar binnen doelgroepen vallen. En dan ben je nog maar een paar stappen verwijderd van Steven Spielbergs film *Minority Report* waarin mensen worden opgepakt omdat ze mogelijk in de toekomst iets gaan doen. Ook nu is de houding van veel mensen dat het zo'n vaart niet zal lopen. Dat in verschillende Europese democratieën opsporingsdiensten al lang de mogelijkheden hebben om data van mensen te verzamelen als de veiligheid dat vereist, wordt vergeten. In ruil voor een gevoel van veiligheid zijn veel mensen kennelijk bereid vrijheid in te leveren. Het is op zijn minst opmerkelijk dat het nieuws dat de Nederlandse politie drones inzetten om mensen tijdens de Pasen te monitoren om te zien of die sociale afstandte respecteerden nauwelijks tot discussie leidde. Er werd, stilzwijgend haast, een forse mate van paternalisme door de staat geaccepteerd. Dat is een kenmerk van elke crisis. De *fast forward*-knop wordt ingedrukt en voordat je het weet zijn dingen waar normaal maanden of jaren over wordt gedebatteerd binnen een paar uur het nieuwe normaal. Probeer dat maar eens terug te draaien. Onderduiken kan niet meer.

REAGEREN?

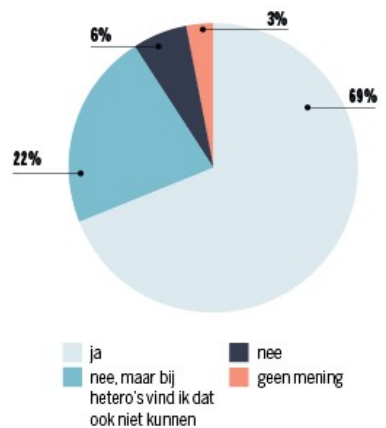
johan.vandebeek@delimburger.nl

Vrijheid is voor mij iets vanzelfsprekends.

Voor **een ruime meerderheid** (68%) van alle Limburgers is vrijheid iets vanzelfsprekends. Voor één op de vijf provinciegenoten is het dat niet. In 2015 stelde onderzoeksbureau Flycatcher in opdracht van De Limburger dezelfde vraag. Toen zei **driekwart** (76%) van alle geënquêteerden nog dat voor hen vrijheid vanzelfsprekend is. Overigens blijkt, als je doorvraagt, dat **wenigen** van ons regelmatig **stilstaan** bij die vrijheid. 39% van de ondervraagden doet dat eigenlijk maar eens per jaar, op 5 mei, en 10% helemaal nooit. Voor 15% van de Limburgers daarentegen is het een verworvenheid om wekelijks bij stil te staan. **De helft** van alle 523 geënquêteerden zegt 'enigszins **bezorgd** te zijn over het kwijtraken van onze verworven vrijheden, opgeteld 31% heeft daar (grottere) zorgen over. Voor 60% van de Limburgers is **vrijheid** desgevraagd **minstens zo belangrijk** als een goede gezondheid.

Als homo's op straat willen zoenen, dan moet dat kunnen.

“**In ruil voor een gevoel van veiligheid zijn veel mensen bereid vrijheid in te leveren.**”

Om een beeld te krijgen van de vrijheid wat betreft de acceptatie van **homoseksualiteit** vroeg Flycatcher de Limburgers wat ze ervan vinden als homo's elkaar op straat willen zoenen. Een grote **meerderheid** (69%) vindt dat dit 'zonder meer' moet kunnen. Opgeteld 28% zegt dat niet te appreciëren, waarbij een meerderheid laat optekenen zich daar net zo aan te storen als het gaat om **heteroseksuelen**. In 2015 was het meerderheidspercentage nog 63% en zei 9% liever niet met zoenende homo's op straat te worden geconfronteerd.

Jasper kiest de vrijheid voor een bijzondere **zoektocht**

Hij wil nog één keer de ultieme vrijheid ervaren voordat zijn leven meer vastigheid zal krijgen. Dus zegt Jasper Beijneveld zijn baan bij Schiphol op om met een camper door Europa te reizen. Een doos met oorlogsdagboeken en -brieven van zijn Limburgse familie zet zijn leven echter op de kop.

DOOR PAUL BOTS

Het is vlak na de Tweede Wereldoorlog als de Roermondse twintiger Leo Mooren door Tilburg wandelt. Hij bezoekt de stad waar zijn tweelingbroer Hans studeerde totdat de Duitse bezetter de studenten dwong om in Duitsland te gaan werken. Het is een confronterende wandeling. Mensen spreken Leo aan, omdat ze denken zijn tweelingbroer te herkennen. Hij moet ze teleurstellen. Want Hans is dood. Met het einde van de oorlog in zicht is de jongeman overleden in Bernau, vlak bij Berlijn, waar hij moest werken in een munitiefabriek. Ver weg van zijn Roermondse familie die pas in juni 1945 het overlijdensbericht krijgt. „De familie heeft één keer hard gehuild om het verlies en daarna is de naam van Hans er nooit meer uitgesproken”, vertelt Jasper Beijneveld (33). Hij weet als kleinzoon van Leo hoe traumatisch het verlies van zijn tweelingbroer is geweest voor zijn opa. „Opa werd na de oorlog huisarts in Linne. Wij speelden als kind vaak in de oude apotheek die als opbergruimte werd gebruikt nadat opa met pensioen was. Daar stond een doos waar ik heel graag in wilde kijken. Maar ik besefte toen al: dat kun je niet maken. De inhoud ligt te gevoelig.” Zo gaat het ook in dat ene gesprek waarin opa Leo met zijn kleinzoon over zijn tweelingbroer en zijn naoorlogse bezoek aan Tilburg praat. Jasper hoort de ‘zachte emotionele vibratie’ in de stem van zijn opa en durft niet door te vragen. Maar het gesprek zelf zal Jasper nooit vergeten.

Overleden studenten

Vele jaren later is Beijneveld aan het werk op Schiphol waar hij als strategisch advi-

seur in dienst is, als hij op Twitter een bericht ziet van de universiteit in Tilburg. Onderwerp: het herdenken van de overleden studenten uit de Tweede Wereldoorlog. In een paar clicks zit Beijneveld op een website waar kort het leven van zijn opa's tweelingbroer wordt beschreven. Enthousiast meldt hij zijn vondst aan zijn moeder. En dan spreekt zij de woorden die ook het leven van Beijneveld voor altijd zullen veranderen. „Volgens mij staan

hier op zolder nog wat dozen met spullen uit die tijd.” Wat tevoorschijn komt is de doos die de jonge Jasper zo vaak zag staan in de oude apotheek in Linne. De inhoud: vele brieven die de twee boers vanuit de Arbeitseinsatz naar elkaar en naar hun ouders in Roermond stuurden. Maar ook agenda's. En een dagboek dat zijn overgrootvader, Henri Mooren die destijds directeur was van de Lindanuschool Mulo in Roermond, bijhield tijdens

de oorlogsjaren. „Ik nam de doos mee naar huis. Wat ik las, raakte me heel erg”, vertelt de kleinzoon. Hij scant de stapel met schriften waarin overgrootvader Henri zijn dagboeken bijhield. Hij leest hoe lyrisch zijn overgrootvader is als Roermond eindelijk wordt bevrijd:

‘Van slaven, die voortdurend aan de hardste behandeling van een meedogenloze vijand blootstonden, zijn we geworden vrije mensen, die weer hun mening rondút mogen hebben, van mag

Tot nog toe zeer weinig nieuws over de nieuwe omstandigheid. Het grote nieuws is en blijft: wij zijn vrij! We hebben er bijna 5 jaar naar verlangd en nu heeft de vrijheid ons a.h.w. overvallen, zodat we nog niet helemaal beseffen, waker in ons bestaan veranderd is. Van slaven, die voortdurend aan de hardste behandeling en meedogenloze vijand blootstonden, zijn we geworden vrije mensen, die nu onze mening rondút mogen zeggen, berichten mogen hebben, van mag

◀ Jasper Beijneveld zocht geen nieuwe baan na een Europareis, maar werkt zijn familiegeschiedenis uit in een boek. FOTO JASPER BEIJNEVELD

▲ De tweeling Hans en Leo Mooren uit Roermond, tijdens een fletsavakantie vlak voor de oorlog. Foto links: Henri en Johanna Mooren, de ouders van de tweeling en tevens overgrootouders van Jasper Beijneveld. Inzet: fragment uit het dagboek van Henri. FOTO PRIVÉ-ALBUM FAMILIE MOOREN

zeggen, die weer de nieuwsberichten mogen beluisteren, die weer radio's mogen hebben, die weer een vrije Nederlandse pers mogen hebben, die zich niet meer als holbewoners voortdurend in de kelder behoeven op te sluiten, die niet meer blootstaan aan willekeurige opsluiting in de gevangenis, deportatie en evacuatie."

Het lezen van deze zinnen over vrijheid komt voor Beijneveld op een wel heel bijzonder moment. Hij heeft namelijk net het besluit genomen om zijn baan bij Schiphol op te zeggen, een camper te bouwen en een jaar lang door Europa te reizen. „Ik wilde met mijn toenmalige vriendin nog één keer de ultieme vrijheid beleven voordat onze levens meer vastigheid zouden krijgen." Hij maakt de reis, maar 'de doos' reist in zijn achterhoofd voortdurend mee. „Overal waar je komt, stuit je op oorlogsherinneringen. Ik ben naar huis gegaan met het idee om me te verdiepen in de oorlogsgeschiedenis van mijn familie. Om er een boek van te maken. Ik heb nog één keer goed in die doos gekeken om te zien of er écht genoeg materiaal in zit. En dat is er zeker. Al heb ik heel veel nog steeds niet gelezen." Zo kan het gebeuren dat Beijneveld eind 2019 besluit om na zijn rondreis geen nieuwe baan te zoeken, maar om van zijn zoektocht zijn werk te maken. Zijn geld

verdient hij met wat hij eerder als 'bijbaantje' zag: het coördineren van vip-vervoer bij evenementen. „Zo kan ik in korte periodes werken en tijd vrijhouden voor het boek", omschrijft hij.

Ultieme vrijheid

Je baan laten schieten voor het maken van een boek over de oorlogsgeschiedenis van je familie. Dat klinkt bijna als een nieuwe vorm van ultieme vrijheid, erkent Beijneveld. Maar de waarheid is minder rooskleurig. Er zijn ook zorgen. Sinds de uitbraak van het coronavirus zijn er weinig evenementen, en hoeven er dus ook maar weinig vips vervoerd te worden. De inkomstenbron die het boek moet financieren droogt op. Door de coronacrisis wordt ook Beijnevelds vrijheid ernstig beperkt. Het heeft iets tegenstrijdigs. De locaties waar zijn opa en diens tweelingbroer in onvrijheid naartoe moesten, kan hij nu in vrijheid niet bezoeken. Het kan zijn enthousiasme niet remmen. „Dit boek wordt écht anders dan alle andere oorlogsboeken. Die zijn vaak ofwel heel feitelijk, of ze gaan over de extreme kanten van de oorlog. Ik beschrijf het alledaagse leven van een Roermondse familie in een bijzondere tijd."

REAGEREN?
paul.bots@delimburger.nl

Bijzondere ontmoeting in oude familiewoning

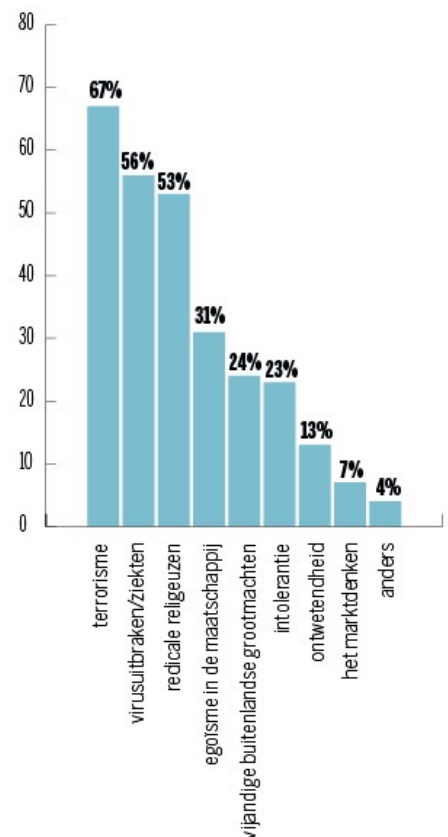
Via de website familiesporen.nl vertelt Jasper Beijneveld geïnteresseerden over zijn vorderingen tijdens het schrijven van zijn boek. Ook maakt hij filmpjes van de locaties waar zijn opa en overgrootvader tijdens de oorlog actief waren. In een van die video's laat Beijneveld zien hoe hij met zijn moeder door Roermond struint, op zoek naar het huis van overgrootvader Henri aan de toenmalige Maastrichterweg, tegenwoordig de Andersonweg. Als het pand eenmaal is gevonden, zijn de bewoners graag bereid hem rond te leiden. „Heel bijzonder. Ze waren zelf heel geïnteresseerd in de geschiedenis van het huis. Ze waren bezig met het opvragen van allerlei documenten en zo. En ineens sta ik aan de deur met een historisch verhaal over hun huis."

Het boek over de geschiedenis van de familie Mooren moet in april 2021 klaar zijn.

“Sinds de uitbraak van het coronavirus zijn er weinig evenementen, en hoeven er dus ook maar weinig vips vervoerd te worden. De inkomstenbron die het boek moet financieren droogt op.

Wat is de grootste bedreiging voor onze vrijheid?

Flycatcher vroeg de Limburgers ook wat in hun ogen de grootste bedreiging is voor onze vrijheid? De ondervraagden mochten drie antwoorden aankruisen. **Terrorisme** werd door 349 mensen omcirkeld (67%) en staat bovenaan als meest geduchte gevaar. Direct daaronder komt een **virusuitbraak** of besmettelijke ziekte (genoemd door 56%) en op plek drie vinden we de 'radicale religieuzen' (53%). Vooral die laatste score is interessant. Vijf jaar geleden, toen De Limburger dezelfde vraag stelde, zag **driekwart** van de geënquêteerden die islamisten (vrij vertaald) nog als ernstigste dreiging. Hier lijkt een link naar de actualiteit logisch. Nu de media volop berichten over het nieuwe coronavirus en de radicale religieuzen wat naar de achtergrond zijn gedrongen, worden zij kennelijk in de beleving als minder gevaarlijk gezien. Overigens scoren ook **egoïsme** en **intolerantie** in de maatschappij relatief hoog als vrijheidsbedreigers, respectievelijk ruim (31%) en bijna een kwart (23%) van de ondervraagden ziet daarin een gevaar. Vijf jaar geleden was intolerantie nog goed voor een score van 35%. In **Individuele reacties** van ondervraagden voegden sommigen ook nog trefwoorden toe als 'het groeiende verschil tussen arm en rijk', 'immigranten en gelukszoekers', 'het minachten van de natuur', 'grof taalgebruik' en 'onnozele politici'.

‘Vrijheid voor de één, kan leiden tot onvrijheid voor de ander’

Ben je vrij als je arm bent? Opgroeit met geweld, in een dorp of met een niet-Nederlandse achtergrond? Nederland is sinds de Tweede Wereldoorlog een vrij land, maar ervaart iedereen dat ook zo?

DOOR JUDITH JANSSEN

Een voorbeeld uit Venlo. Een moeder wacht met haar kind voor de deur van de Voedselbank. Ze staan buiten in de rij, want door de coronamaatregelen mogen de mensen niet tegelijk naar binnen. Normaal zou de moeder in het geniep komen. Anoniem. Maar nu kan iedereen die voorbij komt haar daar zien staan. De moeder had ook liever gehamsterd toen het coronavirus om zich heen greep. Of een keer sushi besteld of met de kinderen door de McDrive gereden toen ze geen zin had om te koken. Net als wij. Wie arm is, is in ieder geval niet vrij, zegt Petra Dammeijer van de Voedselbank in Venlo resoluut. Ook al wonen ze in hetzelfde land als wij. In dezelfde stad en gaan hun kinderen naar dezelfde school. „Of je je vrij voelt, heeft voor een heel groot deel te maken met je financiële situatie. Vrijheid gaat over dingen kunnen doen die je wilt doen. Je veilig voelen omdat je een financiële buffer hebt. Dat hebben deze mensen niet. En dan heb ik het nog niet eens over de grote hoeveelheid stress die deze mensen ervaren. Door de crisis zal de groep armen alleen maar groeien.”

Positieve vrijheid

Wie googelt op ‘vrijheid’, komt talloze definities tegen. Vrijheid is onafhankelijk zijn van oordelen en verwachtingen van anderen. Je veilig voelen, je mening kunnen geven. Je hebt positieve vrijheid (de mogelijkheid om te kiezen) en negatieve vrijheid (vrij van beperkingen). En je hebt de ‘vier vrijheden’ van de Amerikaanse oud-presi-

dent Roosevelt uit 1941 die telkens terugkeren: vrijheid van meningsuiting, godsdienstvrijheid, vrijwaring van gebrek en vrijwaring van vrees.

Uit onderzoek van het Nationaal Comité 4 en 5 mei en het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), dat onlangs is uitgebracht in de bundel *De stand van vrijheid*. *Vrijheid in Nederland 75 jaar na de bevrijding* blijkt dat Nederlanders vrijheid vooral associëren met vrijheid van meningsuiting en persoonlijke autonomie: kunnen gaan en staan waar je wilt en kunnen zijn wie je bent. Vooral de Tweede Wereldoorlog is bepalend geweest in het denken over vrijheid, zo blijkt. „Het bewustzijn van vrijheid is groot. Het is bovendien een verbindende waarde. Nederlanders zijn er trots op”, aldus Froukje Demant van het Nationaal Comité 4 en 5 mei. Maar wat vrijheid is voor de een is, is dat ook vrijheid voor de ander? Is een vrouw die niet werkt, maar thuis zit nu vrij of juist afhankelijk? En de moslima die haar hoofddoek draagt? Vrij of juist niet? Of als je opgroeit in een kleine gemeenschap waar iedereen elkaar nauwlettend in de gaten houdt? Voor veel vrouwen staat financiële onafhankelijkheid voor vrijheid, zegt Annick Teeuwen, directeur van FAM Netwerk in Roermond, dat zich bezighoudt met vrouwen-

vraagstukken. Voor sommige vrouwen ook niet. Voor hen is thuis kunnen zijn, vrijheid. „En dat is hun keuze. Iedereen moet zijn eigen keuzes kunnen maken, maar zorg wel – ook als je besluit niet te werken – dat je het goed hebt geregeld. Anders is er sprake van een schijnvrijheid. Als dan de relatie stuk loopt en er niets is geregeld, komen vrouwen vaker dan mannen terecht in de bijstand en dan heb je minder keuzes.” Voor Teeuwen betekent vrijheid economische zelfstandigheid, gelijkwaardigheid, respect voor verschillen en veiligheid. „En vrouwen worden daarin vaker beperkt.” Vrijheid is nodig om volgens je eigen identiteit te kunnen leven. In vrijheid kun je jezelf zijn en hieraan uiting geven. Maar die vrijheid kan ook worden gebruikt om op hoge toon je ‘eigen’ identi-

teit op te eisen of die van anderen te beperken. Bij de Antidiscriminatievoorziening Limburg stijgt het aantal meldingen al een paar jaar op rij. Daar zien ze heel duidelijk: wat vrijheid is voor de één, kan leiden tot onvrijheid voor de ander. En dat geldt met name voor mensen uit minderheidsgroepen, zegt directeur Chris Baltussen. „Homo’s die worden nageroepen, mensen met een donkere huidskleur die worden lastig gevallen of iets wordt ontzegd. Vrijheid is dan ook niet dat je alles doet wat je wil, maar vooral dat je de ander accepteert. Dat je niet je eigen gedachten of gedragingen wil opleggen, al hoef je niet alles goed te vinden natuurlijk.” Opsluiting, paspoort inleveren, gedwongen seks, geweld. Voor de vrouwen die zich melden bij Levanto Vrouwenopvang, bij het

Blijf van mijn Lijf in Parkstad is vrijheid, door toedoen van een ander, lange tijd afwezig geweest. „We denken te leven in een vrij land, maar wij zien ook dat vrijheid van meningsuiting, zijn wie je bent, heel vaak niet mogelijk is voor vrouwen”, zegt programmamanager Nicole Offermans. „De vrouwen die bij ons komen, laten een onvrij maar wel vertrouwd leven achter. Daar is moed voor nodig. Maar bij ons kunnen ze zich ook niet altijd vrij bewegen, zeker niet als de dreiging heel groot is. Dan moeten ze hun telefoon inleveren en mogen ze niet naar buiten omwille van hun veiligheid en die van hun kinderen. Leven in onvrijheid heeft enorme impact en het kan lang duren voordat deze vrouwen vrij zijn van angst en weer grip krijgen op hun leven. Al geldt dat ook voor daders overigens ook, die zijn ook vaak opgegroeid in onvrije, onveilige situaties.”

Contact
Nederlanders worstelen met het spanningsveld rond individuele vrijheid, aldus onder-

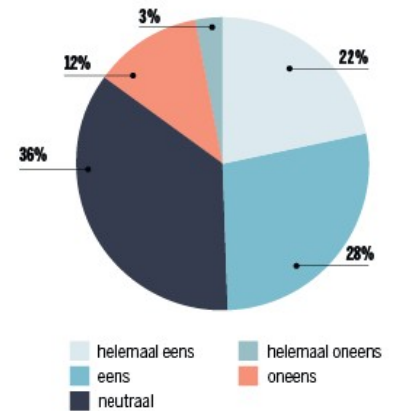
“**De coronacrisis maakt de beleving van onvrijheid opeens een stuk scherper. Het is pijnlijk duidelijk geworden dat vrijheid maar in begrensde mate maakbaar is.**

Froukje Demant

zoeker Demant. „Hoe ga je verbinding aan met de ander, zonder op persoonlijke vrijheid in te leveren? Volgens Froukje Demant van het Nationaal Comité 4 en 5 mei zijn er steeds meer Nederlanders die geboren zijn in vrijheid en is vrij zijn van oorlog voor hen een gegeven. „Door de coronacrisis worden we ineens geconfronteerd met de beperking van verschillende vrijheden, zoals de bewegingsvrijheid, de vrijheid van vergadering en betoging en de godsdienstvrijheid. De coronacrisis maakt de beleving van onvrijheid opeens een stuk scherper. Het is pijnlijk duidelijk geworden dat vrijheid maar in begrensde mate maakbaar is.”

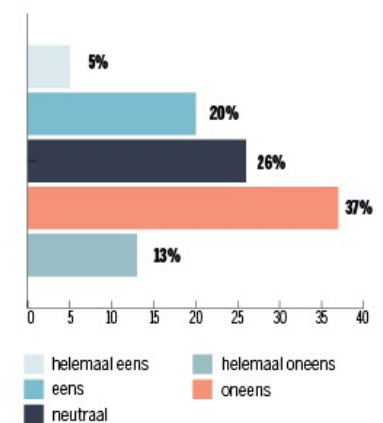
REAGEREN?
judith.janssen@delimburger.nl

Internet heeft ons zoveel vrijheden opgeleverd, dat we het verlies aan privacy maar op de koop toe moeten nemen.

Onder het kopje **'online vrijheid'** werd Limburgers de stelling voorgelegd 'internet heeft ons zoveel vrijheden opgeleverd, dat we het verlies aan privacy maar op de koop moeten toenemen'. Slechts **een kwart** van de ondervraagden is het daarmee eens. Opvallend genoeg heeft 28% er geen mening over (niet eens, niet oneens). In een set vervolgvragen geeft **72%** van de geënquêteerden aan privacy en veiligheid online wel degelijk erg belangrijk te vinden. Een kwart laat weten 'niets te verbergen te hebben' en dus op internet niet **krampachtig** omgaat met persoonlijke gegevens.

Ik voel me meer belemmerd om voor mijn mening uit te komen dan 10 jaar geleden.

Is er in het voorbije decennium iets veranderd in het (gevoel van) onze vrijheid van meningsuiting? Voelen Limburgers zich nu vaker belemmerd in het naar voren brengen van hun eigen mening dan tien jaar geleden, vroeg Flycatcher aan 523 provinciegenoten. Ja, laat een kwart van hen weten. Nee, antwoordt opgeteld 50%. Nog eens 26% heeft hierover geen uitgesproken standpunt en kiest voor het antwoord niet eens-niet oneens.

Afleiding, verlichting en houvast

Steden lagen in puin, razzia's zaaiden angst en de bezetter regeerde met ijzeren hand. Maar toch floreerde sport tijdens de Tweede Wereldoorlog als nooit tevoren. Voetbal in volle stadions, wielertoeren op een afgeladen Cauberg: het gaf het volk afleiding en verlichting in een donkere tijd. En soms, voor even, een gevoel van vrijheid.

DOOR ROEL WICHE

Amper 32 dagen na het gruwelijke bombardement op Rotterdam verzamelen elf mijnwerkers uit Spekholzerheide zich op het station van Heerlen. Het is zaterdag 15 juni 1940, kwart voor zes 's ochtends. Het zijn de voetballers van Juliana, een van de roemruchte voorlopers van Roda JC. De koepelclub heeft zich eerder in het jaar geplaatst voor de kampioenspoule om de Nederlandse titel, maar het uitbreken van de oorlog legt alles plat. Met instemming van de Duitse bezetter gaat de titelstrijd alsnog verder. Juliana begint met de stoomtrein aan een reis door een land dat in brand staat, uitgerekend naar de stad die het zwaarst getroffen is: Rotterdam. Twaalf verstokte supporters volgen per fiets, een hachelijke tocht van 200 kilometer over deels kapotgeschoten wegen. Eén dag later wordt de Limburgse ploeg met 6-1 verslagen door Feyenoord.

Onaangetast

Steden en dorpen zijn beschadigd, tienduizenden (vooral Joodse) slachtoffers worden afgevoerd naar dodenkampen en angst regeert in heel het land, maar de beleving van sport in Nederland blijft tijdens de Tweede Wereldoorlog onaangetast. Sterker, de sportcultuur bloeit als nooit tevoren. Volgens cijfers van het CBS verdubbelt het aantal bezoekers van sportwedstrijden van 4 miljoen (1940) naar 8 miljoen (1945). Volkssport voetbal staat op nummer één, maar ook turnen, schaatsen, wielrennen en zwemmen zijn immens populair. De meeste competities worden na de Duitse inval verbluffend snel hervat. Twee weken na de luchtaanval op Rotterdam trekken de toeschouwers alweer naar de Limburgse amateurvelden. Sommige ploegen krijgen slechts negen man op de been, zoals het

Heerlense VVH, maar de hunkerende naar de bal is zo groot dat in vrijwel elk kerkdorp afgetrapt wordt.

Sport is afleiding, biedt verlichting, verdrijft zorgen en angsten in crisistijden, laat je ontsnappen uit de ellende, al is het maar voor even. En sport geeft, niet op de laatste plaats, houvast en zelfvertrouwen aan een volk in verdrukking. „Je laat zien dat je in zelfs in extreme omstandigheden in staat bent om door te gaan met het dagelijks leven. Zo niet, dan geef je aan de vijand toe dat je verloren hebt”, zegt Jurry van de Vooren. De sporthistoricus uit Amsterdam beschrijft in zijn recent verschenen boek *Door Wilskracht Zegevierden* hoe groot de betekenis van sport in de Tweede Wereldoorlog was. „Het ging niet om winst en verlies, om die 6-1. Sport was bovenal een belangrijke cultuur in een zwaar tijdperk, een sociaal netwerk van grote importantie. Een spiegel waarin je de tijd terugziet. En dat is soms best schrikken.”

De vlucht in sport manifesteert zich in de oorlogsjaren op vele manieren, geflankeerd door een rijk arsenaal aan fascinerende verhalen. Zoals dat van John Braspeninx, de Brabantse meestersmokkelaar die na een lange celstraf terugkeert als wielerved. Terwijl Duitse soldaten het massaal opgekomen publiek in toom houden, vliegt *Den Bras* op het loodzware NK van 1942 in Valkenburg na een val de etalage van een juwelier in. Bloedend, met glassplinters op zijn hele lijf, rent

Wielrennen is immens populair in de oorlog. Elk jaar staat het publiek rijndik tijdens het NK op de Cauberg in Valkenburg, zoals hier in 1943. FOTO SPAARNESTAD

hij te voet de Cauberg op. Na honderd meter geeft een gedubbelde renner zijn fiets af. Braspeninx wordt alsnog kampioen. Ook in '43 en '44 staat het rijndik in de Geulstad, waar het verzet dan al tientallen onderduikers via de biechtstoel (!) in veiligheid heeft gebracht. De bezetters staan de mensenmassa toe, zoals ook de voetbalstadions regelmatig tot de nok gevuld zijn. 'Brood en Spelen' is het adagium van de nazi's, afgekeken van de Romeinse keizers. Van de Vooren: „Wie aan het sporten is, kan niet zondigen, zo dachten de Duitsers. Het was in hun eigen belang dat sport doorging. Maar dat was ook in het belang van de sporters zelf.” De schier onuitputtelijke geschiedschrijving van de oorlog toont haarscherp aan hoe sport als

instrument gebruikt en misbruikt wordt. Adolf Hitler maakt van de Olympische Spelen in 1936 in Berlijn een enorme propagandastunt. Tegelijkertijd wordt 35 kilometer verderop, in Sachsenhausen, een concentratiekamp gebouwd waar later tienduizenden oorlogsvan gevangenen omkomen, onder wie Oranje-international en verzetsman Jurriaan Haak. De nationale Jeugdstorm, zusterorganisatie van de *Hitlerjugend*, houdt overal in Nederland sportdagen. Veel jongens, vooral kinderen van NSB'ers, stromen later door naar de beruchte Waffen-SS.

Granaatinslagen

Zelfs als de repressie steeds heviger wordt, draait de sportwereld in '40-'45 door, desnoods via noodcompetities. Maar er worden diepe gaten geslagen in het fijnmazige net van verenigingen dat over ons land is gespannen. De Holocaust treft voetbalclubs van Joodse signatuur in het hart. De Amsterdamse clubs Wilhelmina Vooruit (WV) en Hortus Eendracht Doet Winnen (HEDW), die

1943

na de oorlog fuseren, verliezen samen 236 leden. Opgepakt bij razzias en vermoord in een vernietigingskamp. In Limburg worden veel clubs hard geraakt door de bevrijdingsstrijd in 1944 en 1945. In totaal komen 147 voetballers in onze provincie om. Hun namen en woonadressen zijn sinds kort terug te vinden via de site oorlogslevens.nl. „Dwars door de velden liepen loopgraven, overal waren granaatinslagen en accommodaties waren compleet vernield”, schrijft Jurryt van de Vooren in zijn boek, onder de kop ‘De gordel der verwoesting’. In Sittard vallen elf slachtoffers als Duitse granaten inslaan tijdens de derby tussen Sittardse Boys en Maurits uit Geleen. De stad is dan nota bene al bevrijd, maar de frontlinie ligt enkele kilometers verderop.

Ook als de aarddonkere jaren van de oorlog voorbij zijn, behoudt sport zijn grote, maatschappelijke belang. Om te feesten, te troosten, te verwerken en te vergeten. MVV speelt een wedstrijd tegen Woolwich, een Londense wijk die Maastricht – de eerste bevrijde stad in Nederland – geadopteerd heeft. Stadion Boschpoort zit stampvol. Juliana, de mijnwerkersclub die in 1940 met de bizarre wedstrijd in een kapot gebombardeerd Rotterdam het voetbal nieuw leven in blaast, krijgt zijn naam terug. Tijdens de oorlogsjaren heet de club noodgedwongen

“Sport laat zien dat je in zelfs in extreme omstandigheden in staat bent om door te gaan met het dagelijks leven. Zo niet, dan geef je aan de vijand toe dat je verloren hebt.”

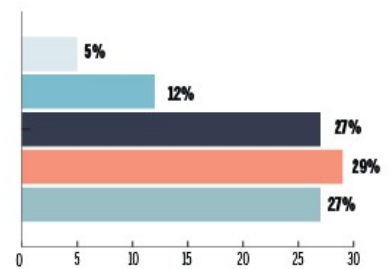
Sporthistoricus Jurryt van de Vooren

Spekholzerheide, omdat de Duitsers verwijzingen naar het koningshuis niet tolereren. In Venlo bouwt VVV, dat liefst acht spelers heeft zien sneuvelen, de club met vereende krachten op.

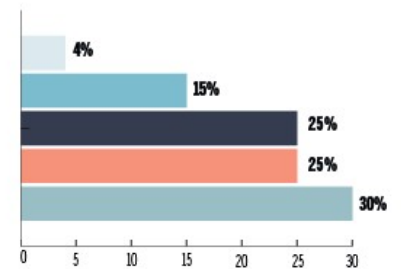
Ontwrichtend
Nu, vijftienzeventig jaar later tijdens de coronacrisis, blijkt opnieuw hoe diep verankerd sport in de samenleving is. Maar dan op een geheel andere manier. Waar de voetbalstadions in de Tweede Wereldoorlog voller waren dan ooit tevoren, evenals de flanken van de Cauberg, heeft het coronavirus nu het hele circus in korte tijd aan de ketting gelegd. Onze vrijheid, op dit gebied, is voor onbepaalde tijd weg. Met diepe sporen als gevolg. Sporthistoricus Van de Vooren: „Het werkt ontwrichtend op de maatschappij. Nu voelen mensen voor het eerst hoe het is als sport in ons leven ontbreekt. Dat gemis hakt er bij velen diep in.”

REAGEREN?
roel.wiche@delimburger.nl

Stelling: Nederland kan best meer politieke vluchtelingen opvangen dan nu het geval is.

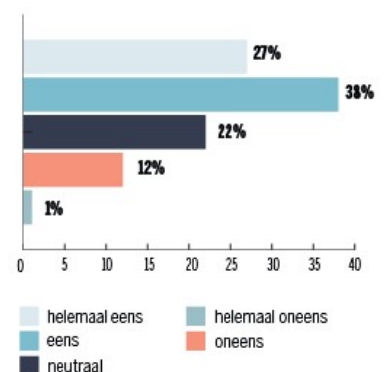

Stelling: ik vind het prima als er een asielzoekerscentrum in mijn wijk zou komen.

Hoeveel vrijheid gunnen we mensen die vluchten vanuit onveilige gebieden en hier in Nederland een **nieuw bestaan** willen opbouwen? Niet bijster veel, blijkt. Slechts 17% van de Limburgers oordeelt dat ons land best nog meer **politieke vluchtelingen** kan opvangen dan nu al het geval is. 56% is het daar niet mee eens (in 2015 was dat nog 64%), terwijl 27% zich op dit gevoelige onderwerp van stemming onthoudt. Ongeveer gelijk qua percentages is het antwoord op de vraag hoe men aankijkt tegen een asielzoekerscentrum in hun eigen wijk: slechts 19% vindt dat geen probleem, 55% wel. Ook hier heeft **een kwart** geen mening.

Stelling: de opvattingen over vrijheid tussen moslims en niet-moslims zullen altijd met elkaar blijven botsen.

Weinig bemoedigend ook als het gaat om de assimilatie van **moslims** en niet-moslims in onze maatschappij is de reactie van de Limburgers op de stelling 'opvattingen over vrijheid tussen moslims en niet-moslims zullen altijd met elkaar blijven botsen'. 65% is het daarmee eens, slechts 13% is **optimistischer** en antwoordt (helemaal) oneens. Nog eens 22% waagt zich niet aan een duidelijk oordeel.

‘Ik heb de ruimte om te werken wanneer ik wil’

Tommy Gebhardt (28) uit Venlo: „Als ik denk aan vrijheid, denk ik aan mijn baan. Sinds twee jaar werk ik voor een online marketingbedrijf. Dat kan ik allemaal doen in mijn eigen tijd. Mijn vriendin werkt in de zorg en ik plan mijn werk zo dat het past bij haar werkschema. Ik heb dus de ruimte om mijn werk in mijn eigen tijd in te vullen. Dat geeft mij vrijheid. Ooit zat ik in het leger en daarna maakte ik de overstap naar de zorg en werkte ik als verpleegkundige. Tijdens deze coronacrisis heb ik ook nog twee diensten gedraaid in het ziekenhuis op de corona-afdeling om mee te helpen. Wat ik bedoel te zeggen is dat ik de vrijheid heb om de keuze te maken wat ik qua werk wil doen. Ik heb veel gedaan en ben daardoor breed inzetbaar. Als ik ooit financieel in de problemen zou raken doordat ik mijn baan ben kwijt geraakt, kan ik altijd op de zorg terugvallen.”

‘We moeten zorgen voor de vrijheid van anderen’

Meke Kirkels (73) uit Maastricht: „Mijn vrijheid bestaat alleen wanneer vrijheid voor anderen bestaat. Ik vind dat we moeten zorgen voor de vrijheid van anderen. De pandemie maakt ontzettend duidelijk hoe we wereldwijd verbonden zijn en dat onze vrijheid ten koste gaat van de vrijheid van anderen. Boontjes uit Kenia, kleding uit Bangladesh: onze welvaart is afhankelijk van anderen. Het is niet gek dat mensen vluchten. Dat is geen vrije keuze, ze hebben geen toekomst en geen vrijheid. Ik heb jaren onderzoek gedaan naar de rol van zwarte Amerikaanse soldaten 75 jaar geleden. Ze waren niet vrij om naar bevrijdingsfeesten te gaan, om de vrijheid te vieren waar ze zelf aan hadden meegewerkt! Pas in 2009 is de eerste Afro-Amerikaanse soldaat officieel ontvangen in Nederland; vorig jaar de tweede. Hij heeft de hand geschud van de koning. Nu zit mijn werker op. *Mission accomplished*.”

Wat betekent vrijheid voor jou?

Vrijheid is voor iedereen anders. Op deze pagina's geven tien mensen hun persoonlijke visie op vrijheid en vrij zijn.

DOOR JUDITH JANSSEN & VIKKIE BARTHOLOMEUS

‘Vrijheid is dat je kunt gaan en staan waar je wilt’

Jef Bastiaens (84) uit Maastricht: „Ik was vijf jaar toen de Prusse binnenkwamen en negen toen de Amerikanen arriveerden. De Duitsers stampten op laarzen met kopnagels en de bevrijders liepen op bordeelsluiers bij wijze van spreken. Wat een verschil. Ze slopen echt. Het heeft mij als kind gevormd, de oorlog, ook al snap je op jonge leeftijd niet alles. Vrijheid betekent voor mij dat je kunt zeggen wat je wilt. Zonder dat het ten koste gaat van je familie. Ik herinner me dat in de oorlog een vriendje op straat boos op me werd en zei dat hij zijn vader – een NSB'er – mijn vader zou laten oppakken. Dat maakt indruk. Vrijheid is dat je kunt gaan en staan waar je wilt. Er is geen *Sperstunde*. De coronacrisis is zeker ook een beperking in vrijheid. Alleen: je wordt niet verraden, het is een ander soort gevaar. Maar het is er wel, net als de vijand. Je houdt er rekening mee en bent verstandig.”

‘In een wedstrijd kun je niet volledig vrij zijn’

Hilde Maes (12) uit Castenray: „In het begin van de coronatijd was ik wel blij dat ik niet naar school hoefde en lange tijd vrij was, maar nu vind ik het maar saai dat ik de hele tijd thuis zit. Ik kan mijn vrienden niet zien, mijn klasgenoten niet en ik kan niet voetballen. Nu merk ik pas hoe het is als je niet meer de vrijheid hebt om te doen wat je wil. We hebben het maar goed in Nederland, dat weet ik nu wel. Ik voel me altijd wel vrij. Ik kan zeggen, doen en denken wat ik wil. Ook al is niet iedereen het altijd met me eens. Het is wel een fijn gevoel dat dat kan. Maar ik snap ook wel dat er soms regels nodig zijn en dat niet iedereen altijd maar kan doen wat hij wil. Als ik een voetbalwedstrijd speel en iedereen doet op het veld maar waar hij zin in heeft, gaat het ook niet goed. Op dat moment heeft dan niet iedereen de volledige vrijheid, maar dat is dan niet zo erg.”

‘Die angst voelde ik nooit meer. Dat is vrijheid’

Betty Smeets-Perey (89) uit Boekend: „Als kind was ik bang voor onweer. De laatste maanden van de oorlog werd ons gezin geëvacueerd naar een boerderij in oorlogsgebied waar ook Duitse soldaten zaten. Waar de bommen ons om de oren vlogen. ‘Hoe kon ik ooit bang zijn geweest voor het onweer, nu ik dit meemaak’, dacht ik toen vaak. Ik was daar doodsbang. Bang dat mijn ouders zouden omkomen. Bang dat ze werden opgepakt. Die angst heb ik in mijn leven nooit meer gevoeld. Dat is vrijheid. Door corona kunnen we niet meer doen wat we willen. Ik vind er niets aan. Ik kan niet briden en zie mijn familie niet. Het eerste dat we deden na de bevrijding was familie opzoeken. ‘Och mam, dat was vroeger, zeiden de kinderen wel eens als ik iets over de oorlog vertelde. Dat klopt. Maar door corona realiseren we ons wel dat niet alles vanzelfsprekend is.’

‘Ben je echt vrij als je ziek bent of in armoede leeft?’

Sebastiaan Vonk (27) van Fields of Honour Margraten uit Hardinxveld-Giessendam: „Voor mij betekende vrijheid heel lang geen oorlog, want ik realiseerde me maar al te goed dat mijn leven dan zeer waarschijnlijk op het spel zou staan. Maar vrijheid is meer is dan enkel geen oorlog. Vrede betekent immers niet noodzakelijk dat je in vrijheid leeft. Denk maar aan de plekken in de wereld waar geen oorlog is, maar wel de vrijheid van religie en vrijheid van meningsuiting onder druk staan. Ook de Vier Vrijheden die President Roosevelt in 1941 uitsprak zetten mij aan het denken, zeker de Vrijwaring van Gebrek in deze tijd: Ben je namelijk echt vrij als je in armoede leeft of ziek bent? Daarom ben ik deze 4 en 5 mei niet enkel dankbaar voor onze bevrijders, maar ook voor mensen in de zorg, vrijwilligers die voor anderen klaarstaan en mensen die zich al jaren voor de rechten van anderen ingezet hebben.”

‘Dat ik lief kan hebben wie ik wil’

Paul Hermans (55) uit Herkenbosch: „Dat ik de keuze heb hoe ik mijn leven leid, is vrijheid. Dat ik zelf kan bepalen wat ik denk, doe en wie ik lief heb. Dat is soms lastig, want mensen hebben tegenwoordig altijd en overal een mening over. Ik woon samen met mijn vriend. Dan zou je denken dat dat tegenwoordig de normaalste zaak van de wereld is. Dat is niet zo. En dat verbaast me iedere keer. Als ik hand in hand loop, wat ik niet vaak doe, krijg ik soms bliken toegeworpen waar ik me niet senang bij voel. Dan voel ik me beperkt. In mijn werk als loopbaancoach kom ik mensen tegen die vastzitten in vooroordelen en conditioneringen die ze meekregen. Mensen die het moeilijk vinden om dingen los te laten en uit te zoeken wie ze zijn en wat ze nodig hebben in het leven. Als het lukt, zie ik dat ze enorme ruimte in hun hoofd en lijf ervaren en dat ze zich gelukkiger voelen. En die ruimte is ook vrijheid.”

‘De spanning van toen kan ik nog steeds voelen’

Mia Jacobs-Graus (86) uit Hingen: „Het klinkt misschien gek, maar ik vind de coronacrisis misschien wel erger dan de oorlog. In de oorlog was ik jong, je keek er heel anders tegenaan. Nu word ik de hele dag bang gemaakt op televisie, in de kranten. Je ziet al die doden-advertenties met bekende namen. Ik vind het gewoon heel triest. Ik voel me echt beperkt in mijn vrijheid. Ik woon gelukkig heel ‘vrij’, ik kan hier gewoon het veld in lopen, eens naar iemand zwaaien. Maar meer zit er niet in. Ik was vroeger een heel bang kind. In de oorlog is hier heel zwaar gevochten. We zaten in een schuilkelder die pap had gebouwd, we konden geen kant op. Dat was voor mij als kind iets heel engs. Het geluid van dat oorlogsgeweld was zo verschrikkelijk. Ik ben ook nog steeds bang voor onweer. Bij elke bliksemflits denk ik toch terug aan die tijd. De spanning van toen kan ik nog steeds voelen.”

‘Vrijheid geeft me kippenvel’

Yolanda Wetjens (51) uit Venlo: „Het woord vrijheid geeft me kippenvel omdat het zo centraal staat in mijn leven. Het is een allesomvattend woord. Twee jaar geleden heb ik op Kreta opnieuw geleerd wat vrijheid is, heb ik het ultieme vrijheidsgevoel kunnen ervaren. Ik was daar helemaal wie ik was. Ik maakte alle keuzes vanuit mijn hart en ben er acht weken gebleven. Vrijheid is dat ik kan zijn wie ik werkelijk ben. Met al mijn beperkingen. Met alles wat ik heb meegemaakt. Het is de kunst, misschien wel de grootste klus voor alle mensen in de wereld, om je los te maken van angst door ervaringen uit het verleden of voor wat komen gaat. Vrij leven, kun je leren. Het is een oefening die ik cursisten via mijn yogalessen bijbreng. Een oefening om los te komen van wat anderen zeggen en verwachten. Ik leef in het nu en kan omgaan met tegenslag. Ik ben gelukkig en kan zeggen: ik voel me vrij.”

‘Vrijheid is leven zonder al te veel beperkingen’

René Rutten (79) uit Hingen: „Vrijheid betekent voor mij dat ik kan leven zonder al te veel beperkingen. Zonder beperkingen bestaat natuurlijk niet. Dat merken we op dit moment wel. Ik heb in de oorlog vijf dagen in de frontlinie gelegen. De ‘hel van het Hingen’, werd het genoemd. In ons huis leefden veertig mensen en de laatste dagen moesten we dag en nacht in een zelfgebouwde schuilkelder doorbrengen met bidden, huilen en beven. Ik was de jongste, werd extra beschermd maar ik voelde de angst van de volwassenen heel goed. Het bidden en smeken raakte mijn kleine ziel. Het waren vooral *Fallschirmjäger*, leden van de *Hitlerjugend* die hier zaten. Totaal geïndocctrineerde jonge jongens die volhielden. De euforie die ontstond toen een Engelse soldaat de schuilkelderdeur open maakte en we bevrijd waren, was immens. We hadden de vrijheid herkreten, de vijand overwonnen.”

Vrijheid is geen kraamcadeau

Vrijheid. Wat is dat eigenlijk? Het is, onder andere, de vrijheid om niet over die vraag na te denken. Is dat verstandig? „Helemaal neutraal sta ik niet in dit verhaal.”

DOOR JOHAN VAN DE BEEK

De belangrijkste les van de Tweede Wereldoorlog is dat er geen macht zo sterk is als de macht van vrijheid”. Dat zei de Amerikaanse president George W. Bush, zestig jaar na de oorlog, in Margraten. In de aanloop naar het bezoek van de president in 2005 was er heisa omdat mensen het recht opeisten om Bush via spandoeken te beschimpen. Het was niet alleen dat sommigen geen onderscheid konden of wilden maken tussen de politicus Bush en het ambt van de president van de Verenigde Staten. Was het niet ironisch dat de vrijheid om Bush via spandoeken uit te maken voor ‘terrorist’ of ‘oorlogsmisdadiger’ mede was bevochten door de 8301 soldaten die in Margraten onder kruisen en Davidsterren lagen?

Spanning

Helemaal neutraal sta ik niet in dit verhaal. Helemaal niet zelfs. Ik ben geboren in 1956. Als klein kind was ik me bewust van de nerveuze spanning in het huis van mijn hoogbejaarde, broze grootmoeder in Roermond als daar familie op bezoek kwam voor haar verjaardag. Die familie had, leerde ik later, drie ‘takken’: een deel was fout geweest in de oorlog, een deel was

neutraal (of onverschillig) geweest en er waren mensen die in het verzet hadden gezeten. Onder wie een gedecoreerde oom. Tijdens die bijeenkomsten werd ‘de oorlog’ als gespreksonderwerp vermeden. Wat ik wel weet, omdat mijn vader er nog vaak aan zou refereren, was dat er ooit een doodse stilte viel toen mijn gedecoreerde oom het taboe doorbrak. Tijdens een van die bijeenkomsten zei hij: „Het had weinig gescheeld of we hadden allemaal Duits gesproken”. Die zin is, net zoals de retorische vraag ‘bij wie kan ik onderduiken’ en begrippen als *Westland* (zoals de nazi’s Nederland wilden noemen) altijd ‘in de familie’ gebleven. En wie, zoals ik, als kind in de boekenkast van vader *Ondergang* van J. Presser vond en de foto’s van Bergen-Belsen zag, bleef niet onberoerd. Ik versteende van afgrijzen. En later las ik. „Men stierf er niet meteen. Men (...) stierf er langzaam. Want het was een *Vorzugslager*. Men verrekte. Na een proces van vervuiling, uithongering, afbeuling, kwelling, ziekte en, vaak dan,

demoralisatie”. Om de gezichten op de foto’s moest ik huilen. Ik groeide op met een fijn afgestelde radar voor thema’s als Jodenhaat, fascisme, alles dat neigt naar revisionisme of ontkenning van de Holocaust, *Blut und Boden*-theorieën (ook ‘onschuldige’ varianten zoals folkloristische tradities die ‘in het bloed’ zouden zitten) en een diepgeworteld wantrouwen tegenover hen die, zonder mijn toestemming, spreken over ‘we’ of ‘ons’.

Dood

Tien jaar na Margraten spraken een collega en ik in Amsterdam met de Canadese schrijfster en islamcriticus Irshad Manji. Een dag later zou zij de Tans-lezing houden op de universiteit van Maastricht. Manji, zelf moslima en diverse keren met de dood bedreigd door geloofsgenoten omdat ze lesbisch is, zei in dat gesprek iets dat me altijd is bijgebleven. „Jongeren voelen zich verloren en verveeld in een samenleving die vooral gebaseerd lijkt op transacties – hyperconsumeren en materialisme – en heel

weinig op transcendentie en zingeving. Ze hebben wel vrijheid, maar niemand heeft hen geleerd het belang daarvan in te zien (...) Ons falen in het Westen is dat we democratie niet heroïsch hebben weten te maken. En als vrijheid wordt gereduceerd tot het door winkelcentra slenteren op zaterdagmiddag omdat je niks anders hebt te doen, is dat een heel ernstige onttekening van de ware betekenis van het begrip vrijheid.” Dat onze vrijheid geen cadeau is dat we bij onze geboorte hebben gekregen maar iets dat fragiel is en moet worden verdedigd was ook iets dat door Bush werd benoemd in Margraten. „We moeten waakzaam blijven. Want we worden opnieuw geconfronteerd met vijanden van vrede die onze rechtsorde willen ontwrichten.” Hij had het toen expliciet over jihadisten. Het was een paar jaar na 9/11, een dag die voor mij overigens net zo’n revelatie was als het openslaan van *Ondergang*. Zelden krijg je de gelegenheid om het kwaad zo diep in de stinkende muil te kijken. Maar de boodschap van Bush is

Vrijheid geen cadeau is dat we bij onze geboorte hebben gekregen maar iets dat fragiel is en moet worden verdedigd.

breder. Van de president van Turkije, Recep Tayyip Erdoğan, bestaat een uitspraak die misschien apocrief is maar wel de lading, zijn lading, dekt: „Democratie is als een trein. Je springt ervan af als je de doel hebt bereikt.” Met andere woorden: democratie biedt autocraten de mogelijkheid om democratie af te schaffen. Een democratie die niet terugvecht zal geen weerstand kunnen bieden aan hen die alle vrijheden die democratie biedt zullen gebruiken om diezelfde vrijheden te ontzeggen aan tegenstanders. Dat is de achilleshiel. Dat is waarom weerbaarheid nodig is.

Eigen waarheid

Er loopt voor mij een lijn van die gedecoreerde oom en *Ondergang* via Margraten en Manji naar het nu. In bijna alle regio's van de wereld rammelen autocraten aan de poorten van democratie. In een groeiend aantal landen ligt de vrijheid van meningsuiting en pers onder vuur. Steeds meer mensen denken dat ze niet alleen het recht hebben op een eigen mening maar ook op een eigen waarheid. Het piept en kraakt. En het is moeilijk om niet ten prooi te vallen aan een algeheel gevoel van malaise. De euforie die, kort na de val van de Berlijnse Muur, opleefde is weg. Sommige commentatoren zien een Europa in verval,

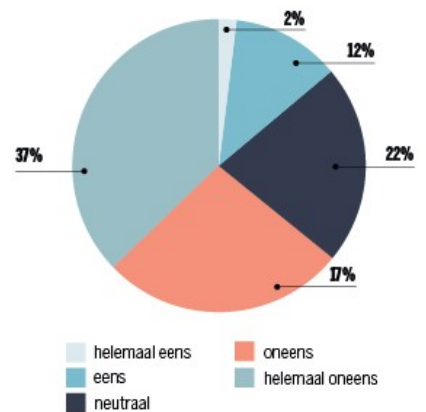
“**Steeds meer mensen denken dat ze niet alleen het recht hebben op een eigen mening maar ook op een eigen waarheid. Het piept en kraakt.**

een continent dat culturele zelfmoord pleegt. Anderen zien kansen tot heropleving, met name door de Covid-19-pandemie. Die zou het einde van het tijdperk van de globalisering en de zogeheten terreur van de vrije markt inluiden. Ik vermoed dat mijn gedecoreerde oom, meneer J. Presser en de 8301 soldaten van Margraten, als ze nog zouden leven, iets meer zouden verwachten. Of, zoals, *private* Harold Lederman het in november 1944 in een brief aan zijn ouders in Chicago formuleerde: *‘Ik zag de dode jongens die van het slagveld waren afgehaald. Als je naar hen kijkt denk je: waarom zijn ze dood? Een jaar geleden gingen ze of naar school, werkten ze of gingen ze trouwen. Nu zijn ze dood. Dit blijft door mijn hoofd schieten: waarom? Ik weet waarom we vechten, welke waarden we proberen te verdedigen. Ik hoop alleen dat deze mannen hun leven niet hebben gegeven voor lege woorden.’*

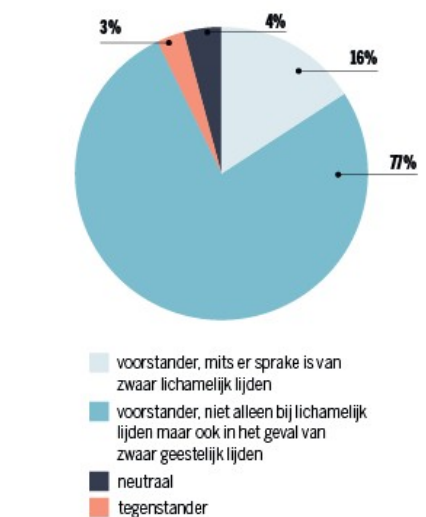
REAGEREN?
johan.vandebeek@delimburger.nl

Stelling: Ook voor gevangenen moet er altijd perspectief op vrijheid zijn.

Welk perspectief op vrijheid willen we mensen bieden die veroordeeld zijn tot een levenslang verblijf in de gevangenis? Flycatcher vroeg de Limburgers wat zij ervan vinden als - anders dan nu - voor die gevangenen zou gaan gelden dat na **twintig jaar** bewezen goed gedrag hun straf moet kunnen worden heroverwogen. Een overgrote meerderheid van de ondervraagden (**64%**) keurt dat af, slechts 14% vindt het wel een goed idee. Eén op de vijf heeft geen mening. Deze percentages zijn nagenoeg gelijk aan die in het vrijheidsonderzoek van 2015.

Hoe denkt u over euthanasie, oftewel dat mensen door artsen hulp wordt geboden bij zelfdoding?

De vrijheid om zelf te kiezen dat je leven is voltooid en dat je er door een arts een einde aan willen laten maken: euthanasie. Een **overweldigende meerderheid** (93%) van de ondervraagde Limburgers is daar voorstander van. Deze 489 respondenten laten zich wel splitsen in een groep van 84 mensen die euthanasie alleen maar goedkeurt als er sprake is van **uitzichtloos** lichamelijk lijden en een grotere groep (405 mensen) die euthanasie ook vindt kunnen in geval van zwaar geestelijk lijden. In dit verband is het wel goed te wijzen op de **leeftijdsoopbouw** van de groep geënuquêteerden. Die bestaat namelijk voor een relatief groot deel (33%) uit mensen van 65 jaar en ouder.

Met een dodelijk virus dat zich van mens op mens verspreidt, zijn we ons recht op intimiteit kwijt. Geen knuffels, geen drie zoenen en ook geen seks, tenzij het met je vaste partner is. „Als dit nog lang gaat duren, voorzie ik veel depressies. De mens kan niet zonder fysiek contact.”

DOOR IVAR HOEKSTRA

Ons recht op
intimiteit,
 we zijn het
 (voorlopig) kwijt

Het advies op de site van Soaids Nederland is weinig bemoedigend: 'Je houdt de kans op corona tijdens seks het kleinst als je 1,5 meter afstand houdt van elkaar.' Misschien dat zanger Sting, de zelfbenoemde goeroe van de tantra seks, met twee armlengtes afstand uit de voeten kan, maar voor de huis-tuin-keuken-slaap-kamer-vrijers wordt seks zo een lastig verhaal. Of je moet een vaste partner hebben. Dan kun je je goddeloze gang gaan. Al worden zelfs daar kanttekeningen bij geplaatst. Een vooraanstaand Argentijnse wetenschapper riep onlangs dat zolang de coronacrisis duurt het maar beter is voor iedereen om helemaal geen seks met elkaar te hebben. En zo doet corona wat aids in de jaren tachtig en negentig deed: van intimiteit een rood vlagsignaal maken. Pas op! Niet doen! Gevaarlijk! Alsof we zijn teruggeflitst naar eind jaren tachtig toen billboards met foto's van uitgemergelde mannen ons op iedere hoek van de straat wezen op de mogelijke consequentie van onveilige seks.

Vooraf voor het grote aantal singles in ons land die seks hebben via een Tinderdate of met een paar los/vaste scharrels, is het nu afzien. Want de alternatieven die Soaids op haar site aandraagt om toch aan je gerief te komen, hebben allemaal hun beperkingen. WhatsApp seks bijvoorbeeld. Het voeren van een erotisch gesprek via app werkt alleen goed als je beiden ongeveer dezelfde tiksnelheid hebt. Als de een beduidend langzamer tikt dan de ander, stort bij de snelle tikker de opwindings al snel als een plumpudding in. En voor een digitale striptease moet je ook enige handigheid hebben, je uitkleden en tegelijkertijd jezelf filmen met je mobieltje, heeft meer een komisch dan erotisch effect. Nog een tip van Soaids: erotische magazines lezen. Ik weet niet in welke tijd Soaids leeft, maar de laatste papieren Playboy die ik kocht was er een met Monique Sluyter op de cover, ergens midden jaren negentig.

Lapmiddelen

Ook de tip om via Zoom een sexting sessie te organiseren, lijkt mij gezien het hoge hackgehalte van Zoom niet het ideale podium om jezelf eens lekker op bloot te geven. Bovendien zijn het allemaal lapmiddelen die het gebrek aan lichamelijk contact met anderen niet kunnen compenseren. „Uiteindelijk is dat wat nu vooral de alleenstaanden aan het opbreken is: fysieke aanraking”, weet de Maastrichtse geluypsychologe Josje Smeets. „Dan heb ik het in eerste instantie niet eens over seks, maar gewoon om een knuffel. Een arm om je schouder. Je kunt wel vier of vijf weken zonder, maar als het langer uitblijft krijg je er echt depressieve klachten van. Dat zie ik nu vooral bij de millennials die ik behandel. Dat ze niet even kunnen knuffelen met vrienden of familie, vinden ze heel erg moeilijk. Zeker nu het toch al zo'n stressvolle tijd is. Het is de vreselijke paradox: we hebben nu meer dan ooit intimiteit nodig als troost en juist dat mag door het virus niet.” Smeets haalt een beroemd experiment van de Amerikaanse psycholoog Harry Harlow aan. „Hij onthield een resusaapje wekenlang van contact met soortgenoten. In zijn kooi werden twee metalen apen geplaatst. Een gaf melk, de ander had over zijn metalen constructie een wollen vachtje gekregen. Wat bleek: uiteindelijk ging het resusaapje veel vaker naar de metalen aap met het vachtje om die te knuffelen. De behoefte van het resusaapje aan fysiek contact was groter dan de behoefte aan voedsel.” Hoe sterk die behoefte aan lichamelijk contact is, blijkt ook uit verhalen uit de concentratiekampen in de Tweede Wereldoorlog. Daar namen gevangenen soms enorme risico's om seks met elkaar te hebben. Zelfs in de wetenschap dat executie dreigde als ze betrappt zouden worden.

Recht op intimiteit

Smeets: „Seksualiteit is een soort oerdrang. Die kun je niet stoppen. Plat gezegd: we moeten ons kwakje kwijt. Dat is ook waarom het celibaat haast onmogelijk is om vol te houden. Het recht op intimiteit is een recht dat de mens zich niet laat afpakken.”

Dat bleek ook tijdens de aids crisis in de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw. Ondanks de dreiging besmet te raken met het aidsvirus, drukte dat de behoefte aan seks ook niet. Sterker nog, in het Amsterdamse uitgaansleven ontstaat een nieuwe vorm van daten: sero-sorteren. Homo's met hiv zoeken elkaar op om vrij seks te kunnen hebben. In de Randstad hebben de millennials iets gevonden op het gebrek aan contact, weet Smeets. „Ze hebben een of twee corona-buddy's. Mensen die ze goed kennen en

waarvan ze weten dat ze niet ziek zijn (geweest). Daar gaan ze nu 24/7 mee om en ze hebben ook fysiek contact met hun buddy's. Zo houden ze het vol.” Mocht er een vaccin zijn en de 1,5 meter regel weer geschrappt worden, dan zal er volgens de deskundigen qua intimiteit wel wat veranderen. Het Nederlandse gebruik om elkaar drie kussen te geven bijvoorbeeld. Professor sociale psychologie en organisatiepsychologie Mark van Vugt van de Vrije Universiteit in Amsterdam is daar op de site scientias.nl helder over. „De angst zal nog wel even goed in het geheugen blijven van mensen, ook als we het virus overwonnen hebben. In landen waar, historisch gezien, relatief veel infectieziekten voorkomen, gelden er totaal andere sociale regels. En de gedragsregels zijn veel strenger. Je kust niet zomaar iedereen. Als mijn collega kwam eten en hij bracht zijn vrouw mee, dan gaf ik die drie kussen als zij werd voorgesteld. Nu durf ik, bij wijze van spreken, mijn eigen vrouw amper meer een zoen te geven.”

De drie zoenen cultuur, die kunnen we best missen. Als we met onze vrienden en familie maar weer gewoon lichamelijk kunnen zijn. Smeets: „Het gebrek daaraan is wat ons echt gaat opbreken. Ik merk dat nu al bij mijn cliënten. Daar maak ik mij echt zorgen over. Mensen gaan in geestelijke nood komen en de nu opgelegde regel van 1,5 meter afstand houden doorbreken.”

Een knuffel. Een arm om je schouder. Je kunt wel vier of vijf weken zonder, maar als het langer uitblijft krijg je er echt depressieve klachten van.

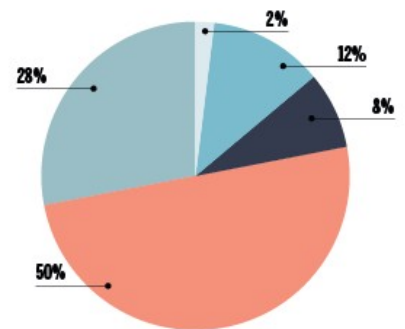
Josje Smeets, geluypsycholoog

REAGEREN?
ivar.hoekstra@delimburger.nl

Gaan nieuwe virusuitbraken in de toekomst onze vrijheid beperken?

Virologen wereldwijd waarschuwen er na eerdere **epidemieën** als SARS, MERS en de Mexicaanse Griep al langer voor: 'het is een kwestie van tijd, maar er zal een virus opduiken dat we niet zo snel onder controle krijgen of uitblust én zich, zoals ooit de Spaanse Griep, zich over de gehele wereld verspreidt'. Dat virus is er nu: SARS-Cov-2. Bijna alle getroffen landen stellen meer of minder totale **lockdowns** in om verdere verspreiding van het coronavirus te beperken. Experts waarschuwen ook: we zullen pandemieën als deze in de toekomst vaker meemaken, zo lang we ons niet bezinnen op onze manier van leven. Onze consumptie, ons **relsgedrag** en hoe we omgaan met de natuur en de dieren met wie we de aarde delen. De ontbossing, de stikstofuitstoot en de intensieve veehouderij staan ter discussie.

- nee, want ik denk dat een virusuitbraak zoals het coronavirus eenmalig is
- nee, want door lessen te trekken uit de huidige coronacrisis kunnen we de impact op onze vrijheid beperken
- nee, wellicht komen er nog wel virusuitbraken, maar ik vind het effect op onze vrijheid wel meevallen
- ja, ik denk dat we een uitbraak nog wel vaker gaan meemaken, met grote impact op onze vrijheid
- ja, er zal vast wel nog een uitbraak plaatsvinden met een grote impact op onze vrijheid, al denk ik dat een soortgelijke uitbraak in de toekomst zeldzaam is

Flycatcher vroeg de Limburgers: zullen nieuwe virusuitbraken, zoals nu corona, in de toekomst onze vrijheid gaan beperken? Ja, denkt **78%**. Opgeteld 385 respondenten houden er rekening mee dat dit niet de laatste pandemie is. 8% van de ondervraagden sluit die mogelijkheid niet uit, maar vindt 'het effect van een virusuitbraak op onze vrijheid wel meevallen'. 12% ten slotte heeft er alle vertrouwen in dat we door nu 'lessen te trekken' we de gevolgen voor onze vrijheid bij een volgende uitbraak kunnen beperken.

De groei naar een **grenzeloos** Limburg

De ultieme vrijheid is een wereld zonder grenzen. Maar de Belgische grens is nu vanwege corona gesloten, de Duitse niet. Als geen andere provincie voelt Limburg de beperkingen en mogelijkheden van grenzen. Een beknopt naoorlogs overzicht.

DOOR SJORS VAN BEEK

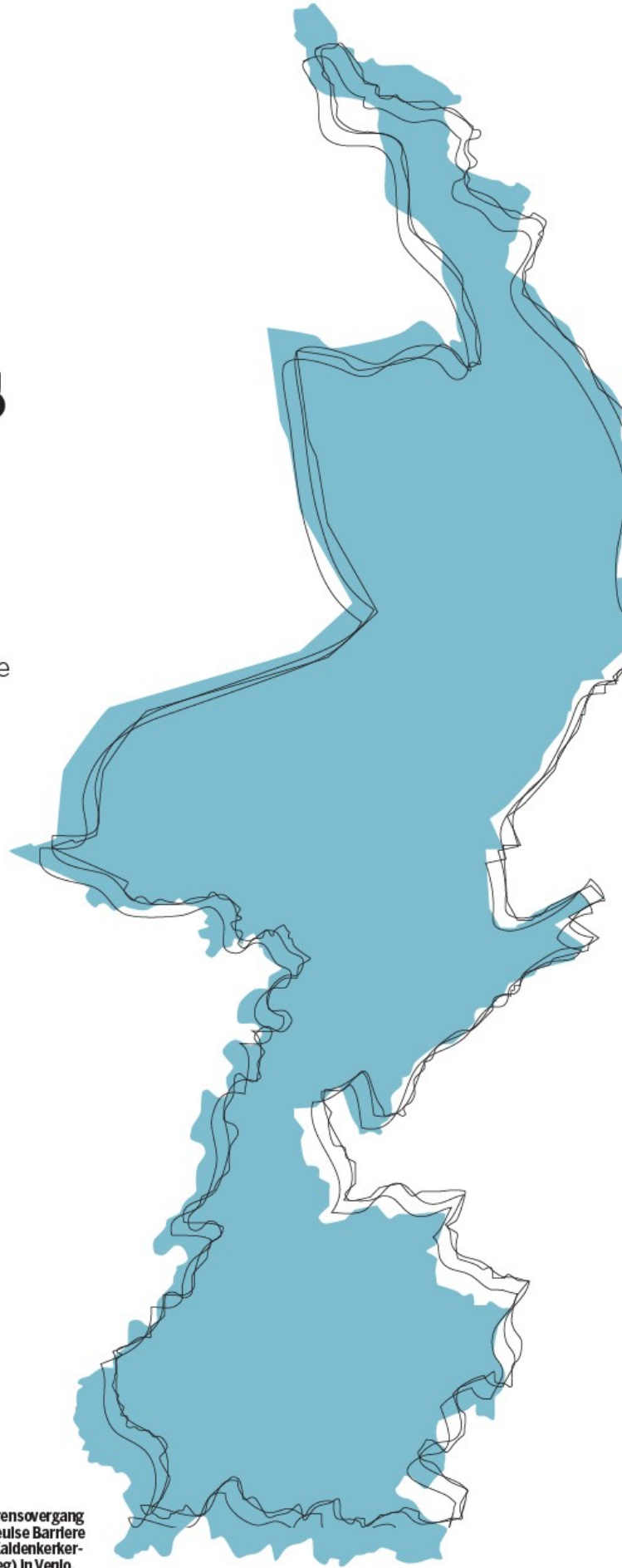
Het is even wennen, die hekwerken aan de Belgische grens. Op vrijdag 20 maart sluit België abrupt de grenzen voor niet-noodzakelijk verkeer. Voor menig Limburger een fikse inperking van de dagelijkse bewegingsvrijheid. 'We' zijn al decennia gewend om de Belgische - én Duitse - landsgrens bijna gedachteloos over te steken, voor werk, toerisme, boodschappen, benzine of zomaar een etentje. Jongere generaties weten niet beter: voor hen is de grens slechts een lijntje op de landkaart. Toch is het zo niet altijd geweest. Sterker: na de oorlog is de grens lange periodes nog

een echte barrière. Hekwerken, betonblokken, prikkeldraad. Schietpartijen met de douane, arrestaties voor illegale grensoverschrijding: tafereelen die we associëren met Koude Oorlog en de Berlijnse Muur, niet met bronsgroen eikenhout. Met name het berooide Duitsland, waar aan alles een tekort is, wordt kort na de oorlog flink dichtgetimmerd om smokkelen tegen te gaan. In 1951 zijn er slechts twee officiële, grote grensovergangen: bij Venlo en Vaals. En tot 1952 geldt er zelfs een 'verboden zone' tot zo'n 500 meter van de grens. De kranten uit die tijd staan bol van de smokkel-

VENLO 1973

Grensovergang
Keulse Barriere
(Kaldenkerkerweg) in Venlo.
FOTO GEMEENTE-
ARCHIEF VENLO

Lengte grens

De lengte van de Limburgse grens is exact **467 kilometer**. 397 meter en 41 centimeter lang, meldt het Kadaster. De grens met Duitsland is 213,5 kilometer, met België 140,3. Binnenlands deelt Limburg 102 kilometer grens met Noord-Brabant en 11,5 met Gelderland.

Cameratoezicht

In februari 2017 lanceert toenmalig CDA-leider Sybrand Buma in Kronenberg een voorstel voor **'21e-eeuwse grensbewaking'** met camera-toezicht en nummerbordherkenning aan alle grenzen. Hij krijgt geen steun.

Grenscorrecties

In 1949 worden negen stukjes Duitsland bij Limburg gevoegd. Het grootste gebied is **Selfkant** bij Sittard. In 1963 wordt dat weer teruggedraaid. In 2018 wordt bij Eijsden de grens met België aangepast na het rechttrekken van de Maas.

VENLO 2020

In Venlo werd vorige week gecontroleerd op toeloop van Duitsers door de marechaussee en veiligheidsregio.

FOTO PETER SCHOLS

avonturen. Koffie – in Nederland veel goedkoper – is de cocaïne van die tijd: in maart 1952 pakt de douane bij Koningsbosch een gepantserde (!) vrachtwagen met 7000 kilo. In Vaals, 'lusthof der smokkelaars', verrijst aan de Akenersstraat een 'muur met een drie meter hoge draadafstering'.

Potdicht

Het is oorlog aan de grens, in de jaren na de oorlog. In de regio Aken (inclusief de Duits-Belgische grens) vallen tot 1952 vijftig doden na confrontaties met de douane. Auto's van Duitse automobilisten worden in beslag genomen als ze in Nederland hebben getankt. Drie mannen uit Brunssum belanden in 1956 een dag in een Duitse cel omdat ze zonder paspoort een biertje gaan drinken in Aken. En wie een fotoestel mee wil nemen naar Duitsland, moet op het Belastingkantoor eerst een verklaring halen met 'een kwitantie van de leverancier'. Meerdere grensovergangen zitten potdicht, zoals tussen Schinveld en Gangelt. De afzetting in Vaals staat tot eind jaren 70 bekend als het 'Völser IJzeren Gordijn'; het voormalige douanekantoor bij 'Kleng Wach', het kleinste museum van Nederland, getuigt er nog van. Ook in die jaren ontwikkelt zich de saga van de Nieuwstraat in Kerkrade, de twee kilometer lange grensstraat met het Duitse Herzogenrath. Meteen na de oorlog plaatsen de Geallieerden hier 2.30 meter hoog prikkeldraad,

in 1957 – als Nederland en Duitsland tot de EEG zijn toegetreden – verlaagd tot 1.20 meter. In 1968 wordt de 'Kerkradse Muur' gesloopt en vervangen door een betonnen richel van 35 centimeter hoog. Oversteken wordt bestraft met een boete van vijf D-mark. In 1978 wordt de plek wereldnieuws als twee douaniers hier worden doodgeschoten door leden van de RAF (Rote Armee Fraktion). Pas in 1993 verdwijnt de afscheiding. Ook een reis naar België betekent aanvankelijk nog douane, controle en ophoud, blijkt al bladerend door krantenarchieven. In 1960 wordt, door het Benelux-verdrag, de paspoortcontrole voor ingezetenen geschrapt, in 1971 worden de overige douaneformaliteiten ook opgeheven. Het ene grenskantoor na het andere wordt gesloten.

Wachttijden

Aan Duitse kant duurt het allemaal wat langer. In 1957 wordt de 'groene kaart' (verzekeringsbewijs) verplicht voor autoreizen naar Duitsland. In 1968 worden de laatste invoerrechten afgeschaft, maar van vrij verkeer is nog geen sprake. In 1974 concludeert een verslaggever van het Limburgs Dagblad na een dag 'grensje wippen' met België en Duitsland dat personenauto's alleen de vraag krijgen of 'alle papieren aanwezig zijn'; Vrachtverkeer wordt echter nog stevig gecontroleerd, met name aan de Duitse grens. „Limburg, Land zonder Grenzen is nog een utopie”, luidt de conclusie.

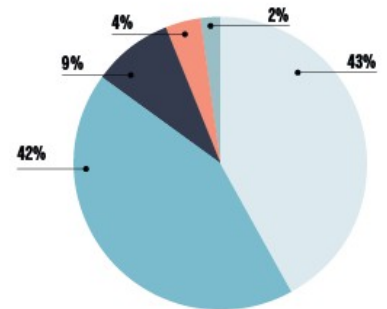

In 1951 zijn er slechts twee officiële, grote grensovergangen met Duitsland: bij Venlo en Vaals.

In 1980 ponsen Duitse douaniers nog steeds paspoortnummers in 'om te zien of er iets loos is met de houder ervan', met lange wachttijden tot gevolg. In april 1985 begint een experiment met versoeplde, steekproefsgewijze grenscontrole, onder meer in Bocholtz. In juni dat jaar wordt het eerste Verdrag van Schengen getekend (tussen Nederland, België, Luxemburg, Duitsland en Frankrijk). Stapje voor stapje worden de paspoortcontroles verzacht of helemaal opgeheven in de aanloop naar de formele inwerkingtreding (26 maart 1995). Limburgers kunnen zich vanaf dan in alle richtingen vrij bewegen. Uitzonderingen daargelaten, zoals de mond- en klauwzeercrisis in 2001. Die leidde óók tot een Belgische grensblokkade - net als nu bij corona.

REAGEREN? Sjors.vanbeek@delimburger.nl

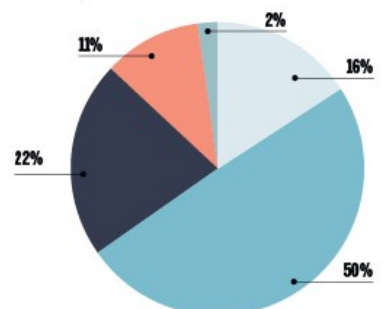
Stelling: Het is acceptabel dat er tijdelijk aan onze vrijheden wordt getornd.

helemaal eens, eens, neutraal, oneens, helemaal oneens

Tallose Nederlanders werken als gevolg van de coronamaatregelen al weken thuis. We kunnen niet op bezoek bij dierbaren in de verpleeg- en verzorgingshuizen. De horeca is dicht. Fysiotherapeuten en kappers kunnen hun werk niet doen, bedrijven gaan op de fles, mensen verliezen hun baan en op straat moeten we gepaste afstand van elkaar houden. Grote bijeenkomsten zijn taboe, festiviteiten afgelast. We mogen buiten niet met meer dan twee mensen bij elkaar zitten, op risico van een fikse boete: 390 euro. Onze vrijheid van gaan en staan wordt dezer dagen danig ingeperkt. Wat vinden de Limburgers daarvan? Zo lang het tijdelijk is, zegt 85% opgeteld van alle ondervraagden er geen probleem mee te hebben. 9% heeft geen mening en 6% heeft er wel een probleem mee. In die laatste groep zitten - verder uitgesplitst - opvallend genoeg vooral geënquêteerden in de leeftijdsgroep 40 tot 54 jaar. 13% van hen vindt de tijdelijke inperking van hun vrijheid door de sociale coronamaatregelen niet acceptabel. Bij de groep 55 tot 69 jarigen is dat 6%, in de cohort 18 tot 24 jaar 0%.

Stelling: De uitbraak van het coronavirus zal de komende jaren een blijvende invloed hebben op onze vrijheid.

helemaal eens, eens, neutraal, oneens, helemaal oneens

Waar 85% van de Limburgers dus geen probleem heeft met een tijdelijk ingeperkte vrijheid omwille van onze strijd tegen het virus, ziet 66% wel gebeuren dat corona de komende jaren van blijvende invloed zal blijken op onze vrijheid; ook als de huidige uitbraak straks onder controle is. 13% van de ondervraagden is wat dit betreft positiever en denkt dat het zo'n vaart niet zal lopen. 22% heeft hier geen sluitende mening over.

Vrijheid in de **bajes**

De ware vrijheid zit in je geest, zegt de boeddhistische leer. Die kun je zelfs ervaren in de gevangenis. Daar leren geestelijke verzorgers gedetineerden met een kort lontje stilzitten en mediteren. „Als het tot hen doordringt dat ze een keuze hebben, geeft dat een gevoel van vrijheid.”

DOOR BENTI BANACH

Met wapperende haren op het strand, in een panoramisch berglandschap, dansend in een dampende disco, lekker eten in goed gezelschap. Dat zijn situaties die we associëren met vrijheid. Maar als je op dat strand of die bergtop enorm gestrest, verdrietig of angstig bent, voel je dan dezelfde vrijheid?

Kun je, omgekeerd, vrijheid ervaren als je in de file staat, verrast wordt door een stortbui of in vervelend gezelschap verkeert? Misschien wel als je verliefd bent, aan een inspirerend project werkt of helemaal ontspannen en in control bent. Is vrijheid dan afhankelijk van de plek, de omstandigheden? Of is vrijheid meer een innerlijke toestand?

De verschrikking in de concentratiekampen 75 jaar geleden was zo hevig, dat slechts weinigen zonder ernstige trauma's naar buiten zijn gekomen. Maar er zijn ook overlevenden van de Holocaust die de ellende dankzij een enorme geestelijke veerkracht hebben overwonnen en uit de klauwen van wrok, waanzin en verbittering zijn gebleven. Misschien wel de bekendste Viktor Frankl, de Weense arts die nog steeds velen inspireert met zijn visie op lijden en keuzevrijheid.

Ook in de dagboeken van Auschwitz-slacht-offer Etty Hillesum spreekt een vrije geest die zich, ondanks alle gruwel, niet liet knechten. Veel recenter heeft Nelson Mandela velen geïnspireerd, toen bleek dat zijn jarenlange gevangenschap hem niet wraakzichtig had gemaakt, maar gewelddoos en vriendelijk.

In Nederland zitten duizenden mensen in de gevangenis. Ze brengen de dagen door in een kleine cel met daaromheen hoge muren, tralies, bewakers. Weg vrijheid, voor een dag, een jaar of een heel leven. Kun je in zo'n situatie niettemin iets van vrijheid ontwikkelen?

Al bijna tien jaar worden in Nederlandse gevangnissen cursussen meditatie en mindfulness gegeven. Ook in de penitentiaire

inrichtingen (PI) in Limburg Sittard, Roermond en Ter Peel. De leraren, het zijn er acht in het hele land, heten officieel boeddhistisch geestelijke verzorgers en zijn in dienst van justitie, net als de priesters, imams, rabbijnen die in de gevangenis de geestelijke en spirituele noden van hun gedetineerde geloofsgenoten proberen te lenigen.

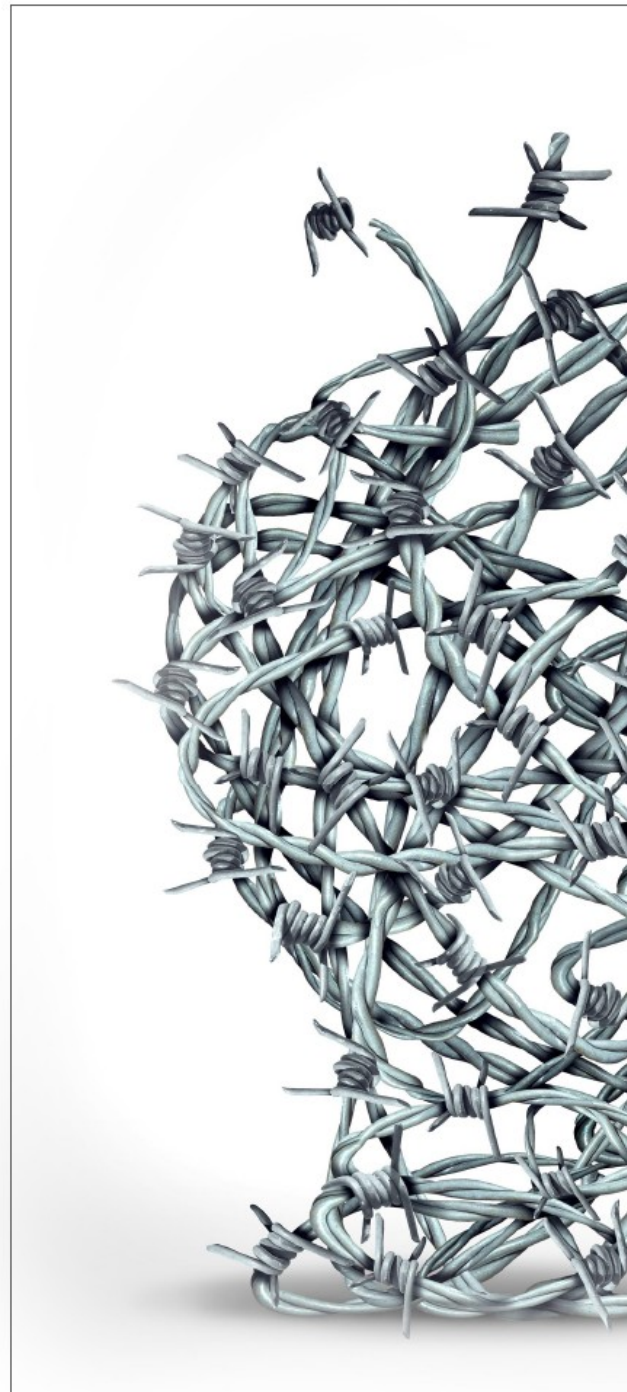
Zingeving

Vier keer per week bezoekt Marianne van Runnard Heimel een PI in het land. Ze komt daar in contact met mannen op zoek naar stilte in de herrie van de gevangenis en vooral rust in de chaos van hun hoofd. Ze dwingt niets af en probeert niemand te bekeren.

„Boeddhisme is een leer gebaseerd op ervaring. Ik zeg niet hoe het moet. Ik zeg: kom het ervaren.” Een werkdag in een PI telt voor haar zeven uur. In die periode bereidt ze zich voor en nodigt ze mensen uit. Een sessie bestaat vervolgens uit een voorgesprek, yogaoefeningen, stilzitten en mediteren, theeritueel en een gesprek na afloop. Wie op de uitnodiging ingaat, zoekt zingeving en wil serieus stilzitten, merkt Van Runnard Heimel.

Maar een halfuur stilzitten is voor velen een moeilijke opgave. „In de bajes is veel grenzeloosheid, veel ADHD, mensen zijn opstandig, hebben een kort lontje, veel stress dus. Gedetineerden denken vaak aan wat er is gebeurd en wat er hierna gaat komen. Spijt om het verleden en zorgen om de toekomst. Dat je even kunt stilstaan, in het moment zijn, in het nu, dat is een nieuwe ervaring voor ze. Voor deze jongens is dat een heel bijzonder inzicht.”

De boeddhistische leer stippelt een pad uit naar de verlichting, wat als de ultieme vrijheid wordt be-

schouwd. Dat is de bevrijding van negatieve emoties zoals obsessieve verlangens en hevige afkeer. Die is te bereiken door je geest optimaal te ontwikkelen. Boeddhisten noemen dat vaak het temmen van de monkey mind, de springerige aap in ons hoofd die ons telkens dicteert wat we moeten doen. Maar kom bij mensen wier fysieke vrijheid is ontnomen niet aan met verlichting of boeddhanatuur. „Ik hou het heel laagdrempelig en praktisch. We beoefenen opmerkzaamheid. Het lichaam en de ademhaling zijn daarvoor de meest gebruiksvriendelijke instrumenten. En als gedetineerden willen filosoferen over de leer van de Boeddha, dan ga ik daar graag op in.” Volgens de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) vraagt twee tot drie procent van de gevangenen in Nederland om boeddhistische

geestelijke verzorging. „Als je een fles troebel water lang genoeg laat staan”, vertelt de DJI in een sprekende metafoer op haar website, „zakt de troebelheid naar de bodem en wordt het water helder. Als je jezelf op een kussen neerzet en lang genoeg blijft zitten, gebeurt hetzelfde: de troebelheid zakt en er komt een bepaalde helderheid en rust, zowel mentaal als fysiek. De kunst is om jezelf met rust te laten. Iedere keer als je de fles oppakt, raket je de troebelheid weer op.”

Keuze

Dat stilzitten oefenen gedetineerden in meditatie. Dat kan volgens Marianne van Runnard Heimel telkens weer leiden tot kleine porties vrijheid. „Vrijheid zit hem in doorhebben dat je de baas bent over de dingen, dat je je niet hoeft te laten leiden door gedachten,

emoties, stemmingen. We laten zien dat je altijd een keuze en een verantwoordelijkheid hebt. Voor sommigen is dat nieuw, omdat ze gewend zijn de schuld buiten zichzelf te zoeken. Maar als het tot hen doordringt dat ze wel een keuze hebben, dan geeft dat een gevoel van vrijheid."

Rust
 Vrijheid zit volgens haar ook in het moment, in het nu zijn. „Als je je aandacht richt op de adem, laat je al het andere los. Daardoor ben je even weg van wat er in het verleden is gebeurd en van de zorgen over de toekomst. Ook daar hebben ze een keuze in. In het moment zijn kun je bereiken door middel van de ademhaling. Iedere ademhaling is loslaten. Ook dat is een stukje vrijheid.”
 Ze houdt hun ook een spiegel voor. „Ze vragen vaak respect, vriendelijkheid. Maar als je die zelf niet geeft, kun je die ook niet terugverwachten. Je krijgt terug wat je geeft. Ook daarin heb je de vrijheid om te kiezen. Daar kun je mee oefenen en een verandering in aanbrengen. Het begint al

“
Vrijheid zit hem in doorhebben dat je de baas bent over de dingen, dat je je niet hoeft te laten leiden door gedachten, emoties, stemmingen.

Marianne van Runnard Heimel

’s ochtends. Hoe wil je wakker worden? Welke houding kies je? Als je in een negatieve stemming blijft hangen, kleurt dat de rest van je dag. Je kunt de dag en je omgeving ook op een positievere manier kleuren. Dat is goed voor jezelf, voor de ander en dus voor het klimaat in de gevangenis. En uiteindelijk word je er een gelukkiger mens van.”

In de documentaire *Prison Pioneers*, terug te zien op NPOstart, komen enkele boeddhistisch geestelijke verzorgers en ook cursisten, onherkenbaar, aan het woord. „Ik was echt een kort lontje, ik was in staat om iedereen naar de strot te vliegen, omdat ik heel prikkelbaar was”, zegt een van de PI-bewoners. „Deze training geeft me veel rust en kalme waardoor ik objectief kan oordelen voor mezelf. Als ik nu frustratie en teleurstelling voel opkomen, kan ik er eerder op reageren en loopt het niet zo uit de hand. Mensen op bezoek zeggen dat ik ben veranderd, dat ik rust uitstraal en de humor weer terug is. Ik denk dat ik me hier gelukkiger voel dan toen ik buiten was.”

REAGEREN?
 benti.banach@delimburger.nl

Wat beperkt ons gevoel van persoonlijke vrijheid het meest?

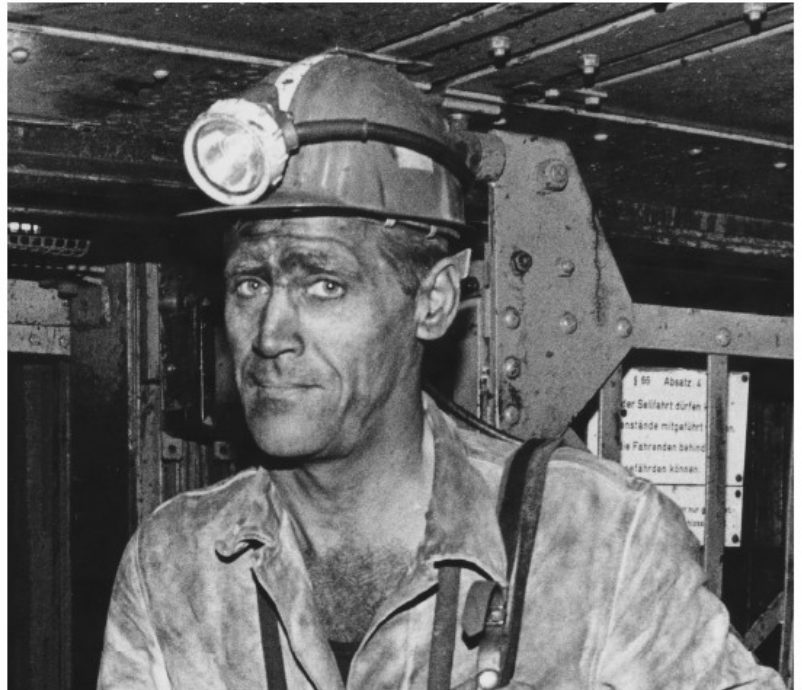
Premier Mark Rutte heeft in zijn persconferenties de afgelopen weken steeds herhaald dat de strijd tegen corona er een is van **lange adem**. 'We staan nog maar aan het eind van het begin', citeerde hij onlangs de Britse oorlogspremier Winston Churchill. 'We zullen moeten wennen aan de nieuwe **anderhalvemetersamenleving**', aldus Rutte, refererend aan de ingestelde sociale maatregelen die moeten bijdragen aan indamming van het virus en het gestaag opbouwen van een zogeheten groepsimmunitet. Flycatcher vroeg de Limburgers welke van alle maatregelen voor hun gevoel het meest effect heeft op de persoonlijke vrijheid. De respondenten mochten hier meerdere antwoorden aankruisen.

Niet op bezoek kunnen bij **familieleden** staat met stip (64%) bovenaan, gevolgd door de instructie om zoveel mogelijk thuis te blijven (49%) en niet naar de kroeg of een restaurant kunnen (44%). Niet naar vrienden of familie in België en andere buitenland kunnen, vanwege gesloten grenzen is voor 29% een **vrijheidsbeperking**, de sluiting van de scholen voor 11%. Opvallend is de relatief lage score van het bezoekverbod in zorginstellingen (24%). Volgens Flycatcher ligt de verklaring onder meer in een zekere dubbeling met de keuze voor het antwoord 'gemis van familiebezoek'. Nadere analyse leert dat voor één op de drie geënquêteerden in de leeftijdsgroep 55 tot 69 jaar en de groep 70-plussers het bezoekverbod in tehuizen wel degelijk een groot gemis is. Omdat dit gemis in de lagere leeftijdsgroepen minder scoort, wordt het gemiddelde relatief naar beneden gehaald. Opvallend ten slotte: 7% van de respondenten laat weten dat geen van de opgesomde maatregelen haar of zijn vrijheid beperken.

Oorlogen, recessies en crises zijn een beproefd recept voor echte verandering en het versnellen van trends. Hoe ziet de economie er uit na de coronapandemie? Parallellen tussen heden en verleden.

DOOR FRANS DREISSEN

MIJNWERKER 1994

Dapper en stoer. Zoals wij nu onze helden van de zorg vereren, zo werden na de bevrijding de ondergrondse kompels uit de mijnen op een voetstuk geplaatst. Als onverschrokken aanjagers van de economie. Want voor de wederopbouw van het vaderland waren vooral kolen nodig. Veel kolen. De mijnwerkers leverden zelfs hun vrije zondag in om zij aan zij met gestrafte SS'ers en NSB'ers het zwarte goud te delven. „Er ontstond een nieuw klimaat, een ander imago”, vertelt historicus/onderzoeker Willibrord Rutten van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg. „Vooraf gedreven door het managementdenken dat was overgewaaid uit de VS. Het mijnwerkersvak werd een gewaardeerd beroep. En een arbeider heette voortaan een bedrijfsgeenoot.” De helden van toen ontvingen een persoonlijk schouderklopje van koningin Wilhelmina. „Ze genoten respect en kregen privileges, zoals extra bonnen voor producten die op rantsoen waren. Later zelfs een spaarrekening voor een koopwoning”, aldus Rutten. De mijnindustrie, die onder de bezetting bewust met de Franse slag (productiesabotage) was blijven doordraaien, maakte zijn grootste bloeiperiode door. De saamhorigheid die de oorlog teweeg had gebracht, maakte tevens strijdbaar. „Al in oktober 1944 waren de poppen aan het dansen”, weet Rutten. „Er braken spontane stakingen uit. De frustratie die zich in de vooroorlogse jaren had opgekropt, kwam tot een uitbarsting. Opzichthouders en ingenieurs, velen van Nederlandse en protestantse huize, moesten het ontgelden. Ze hadden zich met targets en stopwatch-productie jarenlang bezondigd aan het jaag- en drijfsysteem.”

Macht

De oprichting van de eenheidsvakbond ABWM luidde het begin in van een serieuze strijd tegen de vooroorlogse wantoestanden en tegen de macht van kerk en patroon. „De stevige toon van de eenheidsvakbond sprak de mijnwerker wel aan.” Van alle kanten werd geprobeerd de geest

Een crisis maakt ons gevoelig voor echte verandering

weer in de fles te krijgen. Als de productie niet gauw op peil kwam, dreigde nationalisatie. „Zo is in Zuid-Limburg min of meer ons poldermodel ontstaan.” Vanwege de communistische invloeden was de macht van de ABWM snel gebroken en kreeg de katholieke bond weer de alleenheerschappij. „Kijken we naar het heden”, zegt Rutten, „dan zien we dat er al jaren gesmeekt wordt voor ruimere budgetten in de zorg en het onderwijs. Kleinere klassen ook en een betere beloning. Het is bijna immoreel, maar wat men zou moeten doen is staken, prikacties

houden. Is de crisis voorbij, dan is men ook weer snel vergeten wie er in de frontlinie stonden. Zie de mijnwerkers, die men na de sluiting van de mijnen als een baksteen liet vallen.”

Confectie

In de slijpstream van de mijnbouw ontstond een nieuwe industrie rondom confectie en elektronica. „De confectieateliers in Terwinsele en Geleen en later Stein smolten samen tot het grote Macintosh”, zegt historicus/theoloog Peer Boselie. „In 1946 opende Philips in Sittard zijn eerste

productielocatie buiten Eindhoven. Een beeldbuizenfabriek. Net als voor de tricotatege werden massaal vrouwen en dochters van mijnwerkers geworven voor de fijne handenarbeid.” De huidige gezondheidsdiscussie brengt eveneens verschuivingen teweeg. De zzp'ers, de 'klusjes-economie' blijkt erg kwetsbaar. Stabiliteit en zekerheid zijn gevraagd. Tekenend voor de kantelende stemming is de discussie over een vast basisinkomen. Verder wordt een digitaliseringsslag gemaakt. De groenteman die nog geen website met

ZORGMEDEWERKER 2020

bezorgservice heeft en een kastje voor contactloos betalen, heeft het nakijken bij de collega een straat verderop. De wederopbouw in Europa kreeg mede gestalte door een imposant hulpprogramma uit de VS: het Marshallplan: goederen, grondstoffen, levensmiddelen, leningen en giften. Een belangrijke drijfveer hierachter was het creëren van een sterke buffer tegen het oprukkende communisme. „Het Marshallplan heeft onder meer gezorgd voor de modernisering van de landbouw in Limburg”, zegt Rutten. „Boeren kregen een tractor van John Deere voor de ploeg in plaats van een paard.”

Kapitalistischer

„Lomp gezegd heeft het Marshallplan ons ook in de armen van de VS gedreven”, voegt Peer Boselie eraan toe. „We zijn een veel meer kapitalistischer samenleving geworden dan voor de oorlog. Anno 2020 staan we voor een interessante keuze: gedogen we dat de kloof tussen arm en rijk groter wordt, of slaan we een andere weg in?” De Europese ministers van financiën zijn na veel discussie akkoord met een megalomaan economisch herstelplan van 540 miljard euro. „Maar hoe en waar gaat dat geld besteed worden?”, vraagt Boselie zich af. „Geven en gunnen we dat onder voorwaarden om er als Europa in zijn geheel beter van te worden? Of geven we dat vooral aan de zuidelijke landen, om daar straks als rijke landen ook weer meer geld te kunnen ophalen? Als de Hoekstra's van deze wereld met hun hebberige houding hun zin krijgen, dan verandert er niets in Zuid-Europa. Dan hebben ze daar over tien jaar nog geen goed belastingstelsel en kadaster. Dan wordt ook de corruptie in Oost-Europa niet serieus aangepakt.”

Nieuwe investeringen vereisen een grondige voorbereiding. Prioritering ook en competitieve aanbestedingen. Leidt het fonds tot de zoveelste verspilling, dan raakt het draagvlak voor de Europese Unie onherstelbaar beschadigd. „Als de noodhulp goed werkt, dan leveren wij hier misschien ietsje welvaart in”, vervolgt Boselie. „Maar dan zorgen wij er wel voor dat het in heel Europa beter gaat. De bereidheid daarvoor groeit. Niettemin leven veel mensen en bedrijven nog steeds zonder enig schuldgevoel.”

Mijnwerker en elektriciën Jos Gerritsen uit Hoensbroek in de mijn Sophia Jacoba in Hückelhoven (D), nog tot 1997 in bedrijf en een hedendaagse zorgheid in.

FOTO FER TRAUOGOTT/ANP

Never waste a good crisis, sprak Winston Churchill kort na oorlog en aan de vooravond van de vorming van de Verenigde Naties. Er liggen kansen voor de toekomst. „Gaan we straks weer sturen op zo veel mogelijk geld verdienen, de kas vullen en ons voorbereiden op de volgende crisis?”, vraagt Boselie zich hardop af. „Of pakken we de grote uitdagingen van de toekomst meteen aan? Verduurzaming, energietransitie, klimaatverandering.”

Samen

Na de oorlog lag er een stevig accent op 'samen'. Ook in de grote bedrijven. „Jij zorgt goed voor mij, dus ik ook voor jou”, aldus Boselie. „Het waren meneer Frits (Philips) en Hub (van Doorne). De tycoons werden door het personeel op handen gedragen. Hetzelfde gold later voor 'noem mij maar Wim' (van der Leege). Het zijn aanhangers van het Rijlands model, dat staat voor respect, trots, loyaliteit en het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid. Veel CEO's huldigen het Angelsaksisch model, dat aardig is ontspoord door de focus op winstbejag en aandeelhouderswaarde. Een groot punt van zorg is ook de globalisering. Corona wordt bestempeld als een typische ziekte daarvan. Keert een stukje maakindustrie terug. Maken we ons minder afhankelijk van de wereld? Koningin Wilhelmina verwachtte na de bevrijding een heel ander Nederland. Ze zag echter ook een terugkeer naar de gewoonten van het vooroorlogse Nederland. Terug naar normaal. Dat is ook waar velen op dit moment naar hunkeren. Wat wordt de erfenis van deze coronacrisis? Net als na de oorlog zijn er kansen en keuzes zat. De tijd zal het leren.

REAGEREN?

frans.dreissen@delimburger.nl

“**Marshallplan heeft ons in de armen van de VS gedreven, we zijn een meer kapitalistischer samenleving geworden dan voor de oorlog.**”

Peer Boselie, historicus

Welke vrijheden zullen in 2022, nog steeds ingeperkt zijn door corona?

Berichten over hoe lang het nog kan duren voordat er een **vaccin** is tegen het coronavirus lopen uiteen. Iedereen wil, publicitair én commercieel, de eerste zijn. Realisten stellen dat het totale **ontwikkeltraject** nog tot anderhalf jaar geduld vergt voor testen, goedkeuring en productie van welk vaccin dan ook en mensen grootschalig kunnen worden ingeënt. Omdat er ook (nog) geen goed medicijn is voor corona, is bescherming via **groepsimmunitet** en de hoop op uitdoving nu ons enige wapen. De intelligente **lockdown** moet daarbij helpen. In relatie tot virologen die waarschuwen voor mogelijk volgende pandemieën van nieuwere virussen, wordt nu al gespeculeerd of en hoe deze crisis de maatschappij blijvend zal veranderen.

■ zeer beperkt
■ enigzins beperkt
■ niet zo beperkt
■ totaal niet beperkt

Flycatcher legde de 523 geselecteerde Limburgers negen stellingen voor; variërend van op vakantie gaan, sporten, horeca- en familiebezoek en de organisatie van grote evenementen, en vroeg in hoeverre respondenten denken dat die **vrijheden** ook over twee jaar nog in meer of mindere mate zullen zijn ingeperkt. De antwoorden zijn bemoedigend. Op vrijwel alle stellingen denkt slechts een (kleine) minderheid dat de vrijheidsbeperking zo lang zal aanhouden. De enige die er écht uitspringt is 'de vrijheid om op **vakantie** te gaan waar en wanneer ik wil': daar is 43% pessimistisch(er) over. De 'vrijheid om buurlanden te bezoeken' en de 'vrijheid om met een grote groep iets te ondernemen' scoren 37% pessimisme.

13 september 1944: de familie Smeets, bewoners van Nederlands eerst bevrijde boerderij De Muggenhof in Laag Caestert, poseert samen met dienstmeid Triensje Roebroeks en plaatsgenoten Jan Duijsens en Pierre Gillissen op een M8-pantservoertuig van hun Amerikaanse bevrijders. (Bron: 'De bevrijding van Eijsden-Margraten in september 1944' / foto uit collectie Pierre Smeets)

75 JAAR BEVRIJDING

Donderdag laatste aflevering: de wederopbouw

Acht maanden lang besteedde De Limburger aandacht aan de bevrijding van Limburg, precies 75 jaar geleden. Met mooie verhalen, indringende beelden en emotionele herinneringen werd het Limburgse verhaal verteld van Mesch en Noorbeek (12 september 1944) tot Arcen en Well (3 maart 1945). Komende donderdag de laatste aflevering, over de enorme schade van de oorlog en de wederopbouw. Alle verhalen uit de serie 75 jaar Bevrijding in Limburg kunt u nog eens teruglezen op onze website.

> delimburger.nl/bevrijding

De Limburger